

FRA LIVSVERK TIL KARRIERESTART

HANDLINGSPLAN FOR FORSKERUTDANNING VED UiB 2008-2015

HØRINGSUTKAST

Forord

Utvalget som ble nedsatt av Rektor og Universitetsdirektør i august 2007 leverer med dette sitt forslag til handlingsplan for forskerutdanning ved Universitetet i Bergen. Mandatet var omfattende og ga utvalget i oppgave å systematisere UiBs erfaringsbakgrunn med forskerutdanning og på bakgrunn av dette, sett i lys av nasjonale og internasjonale føringer og prioriteringer for forskerutdanningen, legge fundamentet for en mer helhetlig og fremtidsrettet forskerutdanning.

Utvalget foreslår nå 19 tiltak for å styrke doktorgradsutdanningen ved UiB. Tiden er nå inne for å ta noen institusjonelle grep som gir forskerutdanningen en styrket rolle i kunnskapssamfunnet. Utvalget har fått inn mange innspill fra fakultetene og notater fra ulike aktører i forskerutdanningen ved UiB. I tillegg har utvalget brukt prodekaner for forskning som referansegruppe, og vil takke dem for fortløpende innspill i prosessen.

13. mai 2008

Anne Gro Veia Salvanes
Prorektor (leder)

Berit Rokne Hanestad
Viserektor for utdanning

Kjersti Fløttum
Viserektor for internasjonalisering

Thorkild Tylleskär
Professor Senter for internasjonal helse,
Medisinsk-odontologisk fakultet

Elisabeth Müller Lysebo
Ass. Fakultetsdirektør
Matematisk-naturvitenskapelig fakultet

Per Selle
Professor Institutt for sammenlignende
politikk, Samfunnsvitenskapelig fakultet

Audun Rivedal
Fakultetsdirektør, Humanistisk fakultet

Anne Hege Henden Strand
PhD-student, Sosiologisk institutt,
Samfunnsvitenskapelig fakultet

Gerd Kvale
Professor, Psykologisk fakultet

Alf Holme
PhD-student, Kjemisk institutt,
Matematisk-naturvitenskapelig fakultet

Tarjei Breiteig
PhD-student, Geofysisk institutt,
Matematisk-naturvitenskapelig fakultet

Forsideillustrasjon: Foto: UiB/Marius E. Hauge

INNHold

1	<u>SAMMENDRAG</u>	6
1.1	HOVEDPERSPEKTIV FOR HANDLINGSPLANEN	6
	FAGMILJØENES OG INSTITUTTENES ANSVAR	10
	ORGANISERING AV STØTTEAPPARAT/ SERVICE	11
1.2	HANDLINGSPLAN FOR FORSKERUTDANNING	12
2	<u>BAKGRUNN</u>	15
3	<u>UTVALGETS SAMMENSETNING OG MANDAT</u>	19
4	<u>FORSKERUTDANNINGEN 2000-2008: REFORMER OG NYE RAMMEBETINGELSER</u>	20
4.1	PHD OG BOLOGNAPROSESSEN: TVERRFAGLIGHET, ØKT MOBILITET OG INSTITUSJONSSAMARBEID (<i>JOINT DEGREES</i>) OG UTVIDEDE KVALIFIKASJONER -(<i>TRANSFERABLE SKILLS</i>)	20
4.2	EVALUERING AV FORSKERUTDANNINGEN (2002); KVALITETSREFORMEN (2003); NY UNIVERSITETSLOV (2003)	21
4.3	FORSKERSKOLER SOM NY STRUKTUR I FORSKERUTDANNINGEN	21
4.4	FORSKERUTDANNING VED UiB 2000-2008	22
4.5	UTVALGETS ARBEID	23
4.6	IDENTIFISERING AV HOVEDTEMA FOR HANDLINGSPLANSARBEIDET	23
	<u>UTFORDRINGER, HOVEDTEMA</u>	23
5	<u>DIMENSJONERING OG RAMMEBETINGELSER</u>	23
5.1	DIMENSJONERING	24
5.2	FAKULTETENES MANGFOLD OG DIMENSJONERINGSUTFORDRINGER	25
5.3	DE UTVIDEDE VEILEDINGSRESSURSENE	29
5.4	TILTAKSFORSLAG	29
6	<u>REKRUTTERING, INFORMASJON OG KARRIERELØP</u>	30
6.1	VARIASJON I REKRUTTERING?	30
6.2	EKSPONERING FOR FORSKNING TIDLIG OG ROLLEMODELLER AV BEGGE KJØNN	30
6.3	POSTDOKTORSTILLINGER: KARRIERESTEG OG MEDVEILEDERE FOR PHD-STUDENTER	31
6.4	BEDRE UTNYTTELSE AV FORSKERTALENTER – FORSØKSVIS OVERGANG MASTER-PHD	32
6.5	YNGRE FORSKERE, FAMILIEFORPLIKTELSER OG INSTITUSJONELL TILRETTELEGGING FOR FLEKSIBILITET	33
6.6	PROFILERING AV FORSKERUTDANNING I UTDANNINGS- OG FORSKNINGSSAMMENHENG	33
6.7	FORVENTINGER OG ANSVAR – INFORMASJON; BEHOV FOR <i>HÅNDBOK</i> FOR FORSKERUTDANNINGEN	34
6.8	TILTAKSFORSLAG	34

7	<u>VEILEDNINGSMILJØ OG FORSKERSKOLER</u>	35
7.1	BETYDNINGEN AV FORSKNINGSMILJØET	35
7.2	TILTAKSFORSLAG	36
8	<u>TVERRINSTITUSJONELT SAMARBEID</u>	36
8.1	TILRETTELEGGING FOR SAMARBEID MED EKSTERNE INSTITUSJONER I BERGEN	36
8.2	HELSEFORETAK PÅ VESTLANDET	37
8.3	FORSKNINGS- OG FORVALTNINGSINSTITUSJONER I BERGENSOMRÅDET	38
8.4	HØYSKOLER PÅ VESTLANDET	38
8.5	SAMARBEID NASJONALT OG NORDISK	38
8.6	TILTAKSFORSLAG	39
9	<u>INTERNASJONALISERING</u>	39
9.1	UTENLANDSOPPHOLD I FORSKERUTDANNINGEN	40
9.2	MOTTAK AV UTENLANDSKE DOKTORGRADSSTUDENTER	41
9.3	TILTAKSFORSLAG	41
10	<u>OPPLÆRINGSDELEN OG FORSKERUTDANNINGSKURS</u>	42
10.1	LÆRINGSMÅL OG UTVIDET KOMPETANSE	42
10.2	OPPLÆRINGSDEL	42
10.3	TILTAKSFORSLAG	43
11	<u>ADMINISTRASJON OG RAPPORTERING</u>	43
11.1	FELLESSEKSJON FOR FORSKERUTDANNING	43
11.2	ADMINISTRATIVT ANSVARSNIVÅ I FORSKERUTDANNINGEN	44
11.3	SAMORDNING AV TILSETTING OG OPPTAK	44
11.4	TILRETTELEGGING FOR GJENNOMFØRING	45
11.5	ADMINISTRATIV REGISTRERING OG STYRINGSDATA – BRUK AV FELLES STUDENTSYSTEM (FS)	46
11.6	FORSKERUTDANNINGSMELDING	47
11.7	TILTAKSFORSLAG	47
12	<u>PHD-REGLEMENTET</u>	48
12.1	MYNDIGHETSFORDELING	48
12.2	DISIPLINÆRBESTEMMELSER	48
12.3	FØRLENGELSE AV UTDANNINGSTID	48
12.4	SPRÅK OG REGLEMENTSTEKNIKK	48
12.5	DR.PHILOS.-REGLEMENTET	49
12.6	TILTAKSFORSLAG	49
13	<u>SKISSE TIL HÅNDBOK FOR FORSKERUTDANNINGEN</u>	50
14	<u>DOKUMENTASJON</u>	50

15.1	FAKULTETENES TILBAKEMELDING HØSTEN 2007 OM DIMENSJONERING, RESSURSBRUK OG VEILEDNING	54
15.2	OVERSIKT OVER FORSKERSKOLER VED UIB	57
15.3	HÅNDBOK FOR ORGANISERT FORSKERUTDANNING (PHD) – EN SKISSE	58

1 SAMMENDRAG

Universitetet i Bergen har som målsetting å være et forskningsuniversitet av høy kvalitet samtidig som en ivaretar ansvaret for å være et breddeuniversitet. En sterk forskerutdanning er et sentralt trekk ved en slik institusjon, og Universitetsstyret har i flere år lagt til rette for å styrke UiBs doktorgradsutdanning. Det er imidlertid behov for ytterligere styrking av forskerutdanningen, og i 2007 nedsatte universitetsledelsen et bredt sammensatt utvalg som fikk i oppgave å kartlegge UiBs doktorgradsutdanning og komme med forslag til forbedringer. Mandatet var omfattende og ga utvalget i oppgave å systematisere UiBs erfaringsbakgrunn med forskerutdanning og på bakgrunn av dette, sett i lys av nasjonale og internasjonale føringer og prioriteringer for forskerutdanningen, legge fundamentet for en mer helhetlig og fremtidsrettet forskerutdanning.

Utvalget foreslår nå 19 tiltak for å styrke doktorgradsutdanningen ved UiB. Tiden er nå inne for å ta noen institusjonelle grep som gir forskerutdanningen en styrket rolle i kunnskapssamfunnet. En sterkere institusjonell administrativ koordinering av fellestiltak og informasjon i og om forskerutdanningen, etablering av profesjonelt Web-system og håndbok for forskerutdanningen, og ikke minst større fokus på behovet for ressurser i forhold til dimensjonering av forskerutdanningen ved UiB er nødvendig for å sikre dette.

1.1 Hovedperspektiv for handlingsplanen

Forskerutdanningen sees i lys av de nye universitetsreformene og utviklingstrekkene som setter nye rammebetingelser for mål og ressurstilgang. Både nasjonalt og internasjonalt er hovedutfordringen i forskerutdanningen å redusere frafall og tidsbruken til de som fullfører uten at kvaliteten svekkes. I Norge er det også en utfordring å få ned alderen ved disputas. Dette tar UiB nå tak i gjennom dette arbeidet med handlingsplanen. Tidsbruken skal reduseres gjennom styrket veiledning og tydeligere karriereveier, bedre institusjonell tilrettelegging og administrativ koordinering og service overfor fagmiljøene. Forslaget innebærer at universitetet må legge bak seg dr. philos-tradisjonen (avhandling som livsverk), og legge til rette for en PhD-grad som en reell karrierestart for yngre forskere. Det forutsetter at PhD-studentene knyttes til et faglig fellesskap i forskningsgrupper og forskerskoler. For å fange forskningstalentene tidlig kreves det dessuten rask tilsetting og samordning i tid mellom opptak til forskerutdanningen og tilsetting som stipendiat. Utvalget drøfter også forholdet mellom mastergrad og doktorgrad, og ønsker utprøving av nye modeller for en smidigere overgang fra master- og profesjonsstudier til PhD-utdanningen, og evt. andre tiltak som kan iverksettes for å forkorte tiden mellom ferdigstilt mastergrad og opptak til doktorgrad.

Forskeropplæringen er i sterk endring. Doktorgraden er i dag en utdanning med opplæring til selvstendig forskningsarbeid som skal kvalifisere for ledende stillinger innen academia og samfunns- og næringsliv forøvrig. Men det er fremdeles nødvendig å stimulere til at forskerutdanningen utvikles som den tredje syklus i fakultetenes gradsutdanning (Jfr. Bolognaprosessen). Universitetet i Bergen må legge til rette for at disse endringene håndteres på en best mulig måte for institusjonen, veilederne og den enkelte PhD-student, slik at universitetets overordnede målsetninger nås.

Handlingsplanutvalget har gruppert mandatet i 8 hovedtema:

- *Dimensjonering og rammebetingelser*
- *Rekruttering, informasjon og karriereløp*
- *Veiledningsmiljø og forskerskoler*
- *Tverrinstitusjonelt samarbeid*
- *Internasjonalisering*
- *Opplæringsdelen og forskerutdanningskurs*
- *Administrasjon og rapportering*
- *PhD reglementet*

Følgende forhold er vurdert:

Under dimensjonering og rammebetingelser er situasjonen ved UiB sett i sammenheng med nasjonale mål for forskerutdanningen, og virkemidler som i dag benyttes for å nå disse målene. UiBs produksjonstall er angitt, og det gis oversikt over fakultetenes mangfold. Det foreslås at det nå må gis større plass for forskerutdanningen i institusjonens og fakultetenes fordeling mellom ulike undervisningsoppgaver. Det framheves også at tiltakene som foreslås er ment å lette arbeidsvilkårene for de vitenskapelig ansatte. Høy kvalitet på forskerutdanning henger nøye sammen med fagmiljøene og de vitenskapelig tilsattes vilkår og ressurser til forskning og de tidsressurser som er tilgjengelig for veiledning. Utvalget påpeker derfor at det er av stor betydning at UiB arbeider for at forskningsgruppene i disiplinmiljøene får gode arbeidsvilkår. Ambisiøse mål for forskerutdanningen krever ressurser. Utvalget vil spesielt gå inn for tiltak for å øke gjennomføringen av doktorgraden på normert tid og hindre frafall. Utvalget mener også at Styret nå bør vedta et overordnet mål for UiBs forskerutdanning. Det overordnede målet bør knyttes til gjennomføringen. Utvalget foreslår et mål om en gjennomføringsprosent på 80 % innen normert studietid innen år 2015¹.

Utvalget foreslår i tillegg følgende tiltak:

1. Sikre undervisningsressurser til veiledning av doktorgradsstudenter
2. Prioritere innhenting av eksternt finansierte prosjekter som inkluderer forskerrekutter. Sentral støtte til prosjektutføring er i dag bare tilgjengelig ved UiB i EU-forskningen og bygges opp i forhold til NFR.

Under rekruttering, informasjon og karriereløp diskuteres variasjon i utfordringer mht forskerutdanningen innen ulike fag og fakultet. Betydningen av eksponering for forskning og gode forskerrollemodeller tidlig i studiet blir understreket. En klarere profilering av sammenhengen mellom utdanning og forskning for å stimulere til valg av forskeryrket blir vektlagt. Viktigheten av postdoktorstillinger som karrierevei for rekruttering til forskning blir tatt opp og utvalget diskuterer hva som bør være et rimelig forholdstall mellom disse to stillingskategoriene. Utfordringer knyttet til familieforpliktelser blir også tatt opp. Det er videre foreslått en forsøksordning med en mer gradvis overgang fra

---

¹ Dette gjelder total nettotid i forskerutdanningen når evt. permisjoner eller andre gyldige fravær er trukket fra, beregnet på samme måte som i Kunnskapsdepartementet. Utvalget har utvidet sin anbefaling i forhold til mandatet som var til 2012 fordi det vil ta lengre tid for at de tiltak som foreslås skal kunne ha effekt.

master/profesjonsutdanning til PhD for å fange opp forskertalenter tidligere enn i dag. En "Håndbok for forskerutdanningen" som virkemiddel for samordning og tydeliggjøring av informasjon om hva som tilbys og hva som ventes av PhD-studenten for å kunne gjennomføre PhD-studiet på normert tid, er foreslått utarbeidet. Når nye professorer, førsteamanuenser og postdoktorer blir tilsatt ved UiB må de få informasjon om plikter og retningslinjer for forskerutdanningen og om hvem som har ansvar for hva når det gjelder oppfølging av doktorgradsstudenter. En håndbok er tiltenkt å skulle lette arbeidet for de vitenskapelige, så vel som for PhD-studentenes orienteringsmulighet i viktig informasjon om krav og vilkår som gjelder deres doktorgradsutdanning. Utvalget foreslår å:

3. Utarbeide håndbok for forskerutdanningen (*Code of practice*).
4. Profilere tydeligere sammenhengen mellom utdanningsløp, fakultetenes doktorgradsprogram, forskerskoler og forskning. Utarbeide en felles mal for nettinformasjon om forskerutdanning/forskerskoler.
5. Innføre forsøksordning for studieløp med smidigere overgang fra master og profesjonsstudier til PhD-utdanningen. Etablere et antall stipendier for masterstudenter som viser et spesielt forskerpotensial.

Kapitlet om "Veiledningsmiljø og forskerskoler" understreker betydningen av å knytte doktorgradsstudentene til faglige fellesskap i forskningsgrupper og forskerskoler. En forskerutdanning med høy kvalitet er avhengig av kvaliteten i forskningsmiljøene. Det er derfor viktig å legge til rette for forskningsaktive fagmiljø som er store nok, har tilstrekkelig med forskningsressurser, har nok veiledere og der utdanning og forskning henger sammen. Forskerskolen skal fungere som en utvidet møteplass og faglig nettverk med seminarer og doktorgradskurs der PhD-studenter, veiledere og gjesteforskere møtes. UiB har i dag 18 etablerte forskerskoletilbud som er listet i Vedlegg 2.

Utvalget understreker betydningen av å begrense avhengigheten av én veileder. For å gi større bredde anbefaler utvalget at det tilstrebes at alle PhD-studenter har en hovedveileder og minst en medveileder. Det oppfordres også til å tilby internasjonal fagkompetanse i veilederteam gjennom professor II-stillinger, og at PhD-studentene får tilbud om forskerskoletilknytning i tillegg til ordinær forskningsgruppetilknytning, slik Styret vedtok i 2005. Utvalget foreslår følgende tiltak:

6. Tilby alle doktorgradsstudenter minst to veiledere.
7. Tilby tilknytning til forskningsgruppe og/eller forskerskole til alle som søker opptak til PhD-studiet, uavhengig av finansieringsgrunnlag.

I avsnittet om tverrinstitusjonelt samarbeid er tilretteleggingen ved UiB for samarbeid med forskningsinstitusjoner i Bergen og med helseforetak og høyskoler på Vestlandet drøftet. Det samme er nasjonalt og nordisk samarbeid. De tverrinstitusjonelle samarbeidspartnerne har ofte komplementær kompetanse på områder som er viktig for forskning og for forskerutdanningen. UiBs samarbeid med andre om forskerutdanning er preget av å være organisert på tre ulike måter: 1) et forskningssamarbeid hvor hovedtyngden av forskningsprosjektet ligger ved UiB, 2) forskningssamarbeid med hovedtyngden av prosjektet forankret ved samarbeidsinstitusjonen, og 3) som ofte er tilfellet med høykolestipendiatene, at forskningsprosjektet ikke har sterk faglig forankring i høyskolens faglige miljø. Utvalget foreslår følgende tiltak:

8. Pålegge stipendiater med annen arbeidsgiver og arbeidssted enn UiB å avtale perioder med forskningsopphold i UiBs forskningsmiljø.

Internasjonaliseringsdelen ser på tilrettelegging for utenlandsopphold og ”internasjonalisering hjemme” for dem som ikke reiser ut, samt på den økende andelen av utenlandske statsborgere som nå tildeles forskerutdanningsstipend ved UiB. Utvalget foreslår følgende tiltak:

9. Orienterer systematisk om utenlandsopphold i starten av doktorgradsperioden. Gi veiledere hovedansvar for faglig anbefaling om valg av institusjon for oppholdet. UiBs PhD-studenter skal oppfordres til utenlandsopphold. Oppholdet skal kunne ha fleksible tidsrammer slik at kvalitet og relevans settes foran kvantitet.
10. Utnytte internasjonale nettverk og relasjoner strategisk for å styrke ”internasjonalisering hjemme”.

I opplæringsdelen gjennomgås forholdene rundt kursdelen i PhD- graden og tilrettelegging for bedre koordinering av forskerkursene og de øvrige kurs som kan inngå.

Utvalget foreslår følgende tiltak:

11. Etablere felles informasjon om forskerutdanningskurs på sentralt nettsted i tillegg til sentral koordinering av ”verktøykurs”; ”transferable skills” (akademisk skriving, forskningsledelse, søknadskompetanse, prosjektledelse etc.) som tilbys i de ulike fagmiljøene.

Under administrasjon og rapportering diskuteres betydningen av administrering av forskerutdanningen for å støtte opp under den faglige virksomheten. Utarbeiding av statistikker og analyser av forskerutdanningen er her en viktig oppgave. Det er behov for bedre oversikter over persondata for PhD-studentene og for en større institusjonell koordinering av administrative tjenester i doktorgradsutdanningen. Utvalget foreslår derfor å styrke servicen overfor doktorgradsprogrammene i fagmiljøene, samt å ivareta de institusjonelle koordineringsoppgavene som i dag mangler ved UIB. Både ”Geilo-konferansen” i 2006² og Utvalgets mandat understreker viktigheten av dette. Utvalget foreslår derfor at UiB etablerer en *Fellesseksjon for forskerutdanningen* ved Forskningsavdelingen, med to hovedfunksjoner:

- a) Administrativ koordinering av forskerutdanningen, med spesielt fokus på informasjonsoppgaver
- b) Koordinering av felleskomponentene i forskerutdanningen. Utformingen må skje i samarbeid med fakultetene.

Utvalget drøftet som tidligere nevnt bedre samordning av tilsetting i stipendiatstillinger og opptak til PhD-studiene. Utvalget har kommet til at bedre studentregistrering vil kunne danne grunnlag for bedre service overfor fagmiljøene og lette fagmiljøenes mulighet til å ha grundig

---

²http://www.uib.no/fa/content/PhDEducation/program_Geilo.htm

oversikt over egen forskerutdanning. Samtidig vil det gi UiBs styringsorganer bedre oversikt over forskerutdanningen. Utvalget foreslår følgende tiltak:

12. Legge til rette for en enklere administrativ beslutningsstruktur slik at det er mulig å gjennomføre opptak og tilsetting i én og samme prosess.
13. Etablere kontaktpunkt for stipendiaten før ankomst og mottaksapparat ved ankomst
14. Forenkle tilsettingsrutiner for stipendiatstillinger for å få kortere saksbehandlingstid.
15. Etablere fellesseksjon for forskerutdanning med informasjons- administrative koordineringsfunksjoner.

I avsnittet om PhD -reglement er myndighetsforhold mellom institutt og fakultet drøftet. Denne delen tar også opp forhold rundt fusk og uredelighet i forskningen samt betingelser for forlengelse av studietiden etter at stipendiattiden er utløpt. Utvalget foreslår følgende tiltak:

16. Gi fakultetene anledning til å delegere oppgaver til instituttnivå.
17. Innføre PhD-student som felles benevnelse for alle i forskerutdanningen.
18. Utarbeide oversikt over alle rettigheter og plikter knyttet til status som PhD-student.
19. Utarbeide tydelige disiplinærbestemmelser ved plagiering og annen form for fusk.

Fagmiljøenes og instituttenes ansvar

En forskerutdanning med høy kvalitet er avhengig av kvaliteten i forskningsmiljøene. Hovedandelen av tiden til doktorgraden brukes på avhandlingen og det er avgjørende at tilstrekkelige ressurser, nødvendig infrastruktur og god veiledning av høy faglig kvalitet er tilgjengelig. Utvalget vil framheve at grepene som foreslås er ment å lette arbeidsvilkårene for de vitenskapelig ansatte, samt gi bedre oversikt over hva det kreves av PhD-studentene og hva UiB tilbyr i forskerutdanningen særlig gjennom bedre administrativ service, etablering av moderne Web-ordninger og håndbok. Høy kvalitet på forskerutdanning henger nøye sammen med fagmiljøene og de vitenskapelig tilsattes vilkår og ressurser til forskning og de tidsressurser som er tilgjengelig for veiledning. Det er derfor viktig å framheve at det er av stor betydning at UiB arbeider for at forskningsgruppene i disiplinmiljøene får gode arbeidsvilkår for at UiB skal være en attraktiv forskningsinstitusjon både for vitenskapelig tilsatte og for PhD-studenter og postdoktorer. Disse ambisiøse målene for forskerutdanningen vil kreve ressurser.

Forskerutdanningen ved UiB preges i økende grad av en endring i forskningsorganiseringen, der det etableres forskningsgrupper på instituttnivå og på tvers av institutter. PhD-studentene er viktige deltakere i forskningsgruppene og stadig flere har også tilbud om å knytte seg til en forskerskole. Forskerskolen skal fungere som en utvidet møteplass og faglig nettverk med seminarer og doktorgradskurs der PhD-studenter, veiledere og gjesteforskere møtes. Det er hovedveileder sin oppgave å inkludere doktorgradsstudenter i sin forskningsgruppe og i sitt faglige nettverk samt være hovedansvarlig for veiledningsprosessen. Utvalget fremhever

muligheten av å involvere universitetsstipendiater og postdoktorer i drifting av forskerskoler hvor de kan ha kvalifiserende pliktarbeid. Det er instituttens ansvar å legge til rette for forskerskoler. I tillegg bør instituttene eller fakultetene tilby oppstartsseminarer som forberedelse for doktorgradsstudier.

Organisering av støtteapparat/ service

Utvalget mener det er behov for koordinering av utadrettet virksomhet overfor PhD-studentene, fakultetene og instituttene, samt koordinering og administrativ tilrettelegging for aktiviteter på tvers av fakultet, og foreslår derfor at UiB etablerer en *Fellesseksjon for forskerutdanningen* ved FA. Særlig er dette tenkt for å kunne lette fagmiljøenes administrative arbeid med forskerutdanningen. Det foreslås at denne seksjonen skal stå for den administrative koordinering av forskerutdanningen, med spesielt fokus på informasjonsoppgaver, og koordinering av felleskomponentene i forskerutdanningen. Utvalget mener at konkret utforming og fordeling av ansvar for oppgaver mellom denne sentrale seksjonen og fakultetene må utredes i samarbeid med fakultetene.

En slik administrativ fellesseksjon skal altså *ikke* ha ansvar for det faglige innholdet i forskerutdanningen – og dermed ikke for oppfølging av den enkelte PhD-student -, og skal heller ikke ha beslutningsmyndighet når det gjelder forskerutdanningen. Ansvarsområdet skal være administrativ koordinering av forskerutdanningen.

1.2 Handlingsplan for forskerutdanning

Overordna mål:

- Stimulere til at forskerutdanningen utvikles som den tredje syklus i fakultetenes utdanninger (jf. Bologna prosessen)
- Utvikle tiltak for å forkorte tiden mellom ferdigstilt mastergrad og opptak til doktorgrad
- Utvikle tiltak for å øke gjennomføringen på normert tid og hindre frafall

Hovedutfordringer	Tiltak	Ansvarlig	Gjennomført
Dimensjonering og rammebetingelser	<p>1. Sikre undervisningsressurser til veiledning av doktorgradsstudenter</p> <p>2. Prioritere innhenting av eksternt finansierte prosjekter som inkluderer forskerrekutter. Sentral støtte til prosjektutforming er i dag bare tilgjengelig ved UiB i EU-forskningen og bygges opp i forhold til NFR.</p>	<p>1. Institutt, fakultet og Universitetsstyret</p> <p>2. Institutt, fakultet, Forskningsavdelingen</p>	<p>1. kontinuerlig</p> <p>2. kontinuerlig</p>
Rekruttering, informasjon og karriereløp	<p>3. Utarbeide håndbok for forskerutdanningen (<i>Code of practice</i>).</p> <p>4. Profilere tydeligere sammenhengen mellom utdanningsløp, fakultetenes doktorgradsprogram, forskerskoler og forskning. Utarbeide en felles mal for nettinformasjon om forskerutdanning/forskerskoler.</p> <p>5. Innføre forsøksordning for studieløp med smidigere overgang fra master og profesjonsstudier til PhD-utdanningen. Etablere et antall stipendier for masterstudenter som viser et spesielt forskerpotensial.</p>	<p>3. Fakultetene i samarbeid med Forskningsavdelingen</p> <p>4. Fagmiljøene med hjelp fra Forskningsavdelingen og Formidlingsavdelingen</p> <p>5. Fakultetene i samarbeid med Forskningsavdelingen og Utdanningsavdelingen</p>	<p>3. Høst 2008</p> <p>4. Innen 2009</p> <p>5. I løpet av 2009</p>

Hovedutfordringer	Tiltak	Ansvarlig	Gjennomført
Veiledning og forskerskoler	<p>6. Tilby alle PhD-studenter minst to veiledere.</p> <p>7. Tilby tilknytning til forskningsgruppe og/eller forskerskole til alle som søker opptak til PhD-studiet, uavhengig av finansieringsgrunnlag.</p>	<p>6. Institutt og fakultet</p> <p>7. Institutt og fakultet</p>	Sommer 2009 (på begge)
Tverrinstitusjonelt samarbeid	8. Pålegge stipendiater med annen arbeidsgiver og arbeidssted enn UiB å avtale perioder med forskningsopphold i UiBs forskningsmiljø.	8. PhD-student, veiledere institutt, fakultet, eksternt samarbeidsinstitusjon	kontinuerlig
Internasjonalisering	<p>9. Orienterer systematisk om utenlandsopphold i starten av doktorgradsperioden. Gi veiledere hovedansvar for faglig anbefaling om valg av institusjon for oppholdet. UiBs PhD-studenter skal oppfordres til utenlandsopphold. Oppholdet skal kunne ha fleksible tidsrammer slik at kvalitet og relevans settes foran kvantitet.</p> <p>10. Utnytte internasjonale nettverk og relasjoner strategisk for å styrke "internasjonalisering hjemme".</p>	<p>9. Veiledere, institutt, fakultet, Forskningsavdelingen</p> <p>10. Veiledere, institutt, fakultet, Forskningsavdelingen</p>	kontinuerlig
Opplæringsdelen - forskerutdanningskurs	11. Etablere felles informasjon om forskerutdanningskurs på sentralt nettsted i tillegg til sentral koordinering av "verktøykurs"; transferable skills (akademisk skriving, forskningsledelse, søknadskompetanse, prosjektledelse etc.) som tilbys i de ulike fagmiljøene.	11. Forskningsavdelingen og Formidlingsavdelingen i samarbeid med fakultetene og instituttene	Innen vår 2009

Hovedutfordringer	Tiltak	Ansvarlig	Gjennomført
Administrasjon og rapportering	12. Legge til rette for enklere administrativ beslutningsstruktur slik at det er mulig å gjennomføre opptak og tilsetting i én og samme prosess.	12. Fakultetene	12. vår 2009
	13. Etablere kontaktpunkt for stipendiaten før ankomst og mottaksapparat ved ankomst	13. Institutt, fakultetene	13.vår 2009
	14. Forenkle tilsettingsrutiner for stipendiatstillinger for å få kortere saksbehandlingstid.	14. Fakultetene Personal- og organisasjonsavdelingen	14. høst 2008
	15. Etablere fellesseksjon for forskerutdanning med informasjons- og administrative koordineringsfunksjoner.	15. Universitetsdirektøren	15. Jan 2009
PhD -reglementet	<p>16. Gi fakultetene anledning til å delegerer oppgaver til instituttnivå.</p> <p>17. Innføre PhD-student som felles benevnelse for alle i forskerutdanningen.</p> <p>18. Utarbeide oversikt over alle rettigheter og plikter knyttet til status som PhD-student.</p> <p>19. Utarbeide tydelige disiplinærbestemmelser ved plagiering og annen form for fusk</p>	16-19 Universitetsstyret Kollegiesekretariatet	Høst 2008/vår2009

2 BAKGRUNN

Forskningsaktiviteten er avhengig av stort tilfang av forskningstalenter, og kunnskapssamfunnet er avhengig av høyt utdannet arbeidskraft. UiB skal i tillegg til å utdanne vitenskapelig personale til forskning og undervisning, også utdanne høyt kvalifisert personale til yrker utenfor academia. Dette er en del av UiBs samfunnskontrakt, jfr. bevilgningsbrev fra Kunnskapsdepartementet³ (KD). Det er i forskningsmiljøene forskerutdanningen foregår tett sammenvevd med forskningen, med utvidede faglige nettverk gjennom forskerskolene. Ambisjonen om høy kvalitet på forskerutdanningen er derfor sterkt knyttet til forskningskvaliteten i disiplinmiljøene. Omfanget av faglig nettverk PhD-studentene kan knyttes til, er avhengig av god organisering av forskningsgruppene og forskerskolene.

Forskerutdanning er viet stor oppmerksomhet både internasjonalt og nasjonalt. I europeisk terminologi omtales forskerutdanning som *Early Stage Training*. Denne dekker tiden fra master til postdoktor. Ny institusjonell PhD-grad ble innført ved UiB i 2003 (Styresak 41B/2003). Forskerskoler er opprettet for å kunne tilby bedre organiserte forskerutdanningskurs og seminarer, samt møteplasser for doktorgradsstudentene, veiledere og gjesteforelesere. I følge UiBs strategiplan skal institusjonen ha nådd 250 disputaser per år innen 2010. Selv om UiB i europeisk sammenheng synes å ha kommet langt når det gjelder forskerutdanningen, er det mye som kan bli bedre. Universitetet har arbeidet med å bedre forhold som nasjonale evalueringer⁴ som viste at a) norske doktorander bruker for lang tid; b) de er for gamle når de disputerer; c) det er for få kvinner som tar doktorgrad; d) for mange slutter uten å fullføre.

Med utgangspunkt i sentrale dokumenter som omhandler betydningen av å styrke forskerutdanningen samt materiale fra UiBs Geilo-konferanse, hvor en drøftet utfordringer og muligheter i forskerutdanningen, oppnevnte universitetsledelsen et utvalg til å utarbeide en handlingsplan for forskerutdanningen. Problemområdene gjennomgått av utvalget er alle knyttet til å bedre tilretteleggingen for at PhD-studentene kan fullføre sin forskerutdanning innenfor sin finansieringsperiode:

Å bedre gjennomstrømningen og korte ned tidsbruken: Dette krever motiverte PhD-studenter som får bedre og mer veiledning. Det er liten tvil om at dette vil gi sterkere press på den faste vitenskapelige staben som allerede i dag uttrykker bekymring for liten tid til forskning.⁵

---

³ Det Kgl. Kunnskapsdepartement. Statsbudsjettet for 2008 Kap. 271- Tildelingsbrev for Universitetet i Bergen, 20.12.2007; Virksomhetsområde 2.2., side 6. Rapportering under sektormål 2:” Omtale tiltak for å øke gjennomstrømningen i forskerutdanningen og status for rekruttering i nye tildelte stipendiatstillinger ”(s.20). Etatsstyringsmøte, mai 2007.

⁴ NFR: Evaluering av norsk forskerutdanning; Oslo: Norges Forskningsråd 2002. og NIFU 2002:Olaf Tvede og Elisabeth Hovedhaugen: Belysning av den organiserte doktorgradsutdanningen ved Universitetet i Bergen. Oslo NIFU Skriftserie 20, 2002.

⁵ St.meld. Nr. 7, 2007-2008:”Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgre utdanning”, Kunnskapsdepartementet, 2007.

Kunnskapsdepartementet har fastsatt bedre gjennomstrømning som et særskilt satsingsområde (St.prp 1/2008). Å ta en doktorgrad skal nå være i starten av en forskerkarriere. I styringsdialogen mellom KD og UiB måles gjennomstrømningen hvert år mot UiBs oppsatte målsetninger. I brev av 11/2-2008 spør Riksrevisjonen hvilke tiltak UiB har truffet for å bedre gjennomstrømningen under doktorgraden og spesielt hvilke tiltak UiB gjør for å minske frafallet.

Medianalder ved opptak og disputas må senkes: Når det gjelder alder i undersøkelsen gjort av NIFU (2002)⁶, viste den store forskjeller mellom fakultetene. Dr.scient. var de yngste med en gjennomsnittsalder på 33 år. Humanister, samfunnsvitere, medisinere og odontologer hadde en langt høyere gjennomsnittsalder mellom 39 og 45 år ved disputas. For de som disputerte i årene 2004, 2005 og 2006 holdt denne tendensen seg. Medianalderen var for eksempel 31, 31 og 32 år for MN-fak de tre årene, og 37, 38 og 37 for HF og 37, 38 og 38 for SV. Alderen ved disputas har ikke gått merkbart ned de senere årene.⁷ Dette betyr at det er behov for å sette i verk tiltak som gjør at PhD-studentene er yngre ved opptak til studiet og når de disputerer.

Forbedring av gjennomstrømningen forutsetter at en minsker antall som avbryter doktorgradsstudiene og legger til rette for at de fleste som fullfører kan disputere på normert tid: NIFU påpekte i 2002⁸ at neppe mer enn 2/3 av doktorgradskandidatene ved UiB kom til å fullføre doktorgraden. En av årsakene er at mange avbryter doktorgradsstudiene. UiBs egne tall viser at 17 % av alle opptatte doktorgradsstudentene i perioden 1996-2003 har meldt fra at de har avsluttet sine studier⁹. Det er ingen variasjoner mellom fakultetene i denne andelen som avbryter. For eksempel hadde 95 av 522 opptatte MN-studenter avbrutt (18 %) i denne perioden. I perioden 2000-2003 ble det tatt opp 693 doktorgradsstudenter. Av disse hadde 138 meldt om avslutning av sitt gradsarbeid pr. 2007 (20 %). *Det er bekymringsfullt at en femtedel av stipendiater velger å avslutte arbeidet med doktorgraden.*

---

⁶ NIFU rapport 3/2002: Tvede, O.:Doktorgradsstudenter og gjennomstrømning i norsk forskerutdanning.

⁷ NFR (2007) Det norske forsknings- og innovasjonssystemet: Statistikk og indikatorer, S.95; Oslo 2007.

⁸ NIFU skriftserie nr. 20/2002 Tvede, O. og Hovdhaugen, E.: Belysning av den organiserte doktorgradsutdanningen ved Universitetet i Bergen

⁹ 212 av 1234 opptatte doktorgradsstudenter

Tabell 1. Prosent som disputerer ved UiB av de som blir tatt opp*** innen a) 4 og b) 7 år etter opptak. * små tall

A

B

Kull	Antall tatt opp	A							B							Totalt antall ferdig etter 7 år**
		HF	MN	MO	SV	JUS	PS		HF	MN	MO	SV	JUS	PS		
1996	134	3	34	7	10	0	0		52	61	63	70	25	38	93	
1997	129	17	37	21	6	67	0		70	67	75	56	67	50	98	
1998	143	12	49	30	20	25	75		50	76	60	60	75	100*	104	
1999	135	20	56	25	33	50	10		60	78	71	76	100*	60	104	
2000	160	14	61	29	5	33	29		64	83	71	45	100*	65	115	
2001	157	15	42	43	6	0	22								99	
2002	183	23	47	22	20	25	29								53	
2003	193	38	61	36	16	67	27								50	
2004	253															
2005	283															
2006	287															
2007	235															
Total antall tatt opp	2292	290	886	620	252	55	189	2292								

* små tall; **For 2001-2003 etter 4 år; ***: gjennomstrømningen av de som fullfører vil bli noe høyere enn tabellen viser. Prosenten som er oppført er av stipendiatene UiB har investert veiledningsressurser i.

Tabell 1 viser antall doktorgradsstudenter tatt opp hvert år f.o.m. 1996 t.o.m. 2007, og prosentandelen av disse årskullene ved hvert fakultet som har avlagt doktorgraden innen 4 år i kolonne a og etter 7 år opptaksåret i kolonne b.

PhD-studentene bruker fremdeles for lang tid, men det er forskjeller mellom fakultetene. Mindre enn 50 % disputerer 4 år etter opptak, og det er store fakultetsvise forskjeller med mellom 5 og 33 % av årskullene som er ferdig på normert tid på SV-fakultetet og 3 -31 % på HF (Tabell 1). MN har en fullføringsgrad fra 34 til 61 % av årskullene. Først etter 7 år nærmer 4 av fakultetene seg mot at 75 % av kullene har disputert. Men på Psykologi og Humanistisk fakultet er det flere kull hvor mindre enn 60 % er blitt ferdige innen 7 år.

Gjennomsnittlig fullføringsgrad for 2000-kullet er 67,5 % innen 7 år etter opptaket. Dagens situasjon representerer ingen forbedring i forhold til NIFU-rapporten fra 2002 som bygde på 1993-1997 årskullene. Det er derfor av stor viktighet at fagmiljøene tar tak i utfordringene og arbeider målrettet for at det skal være mulig for PhD-studentene å gjennomføre studiet på normert tid. Dette krever motiverte PhD-studenter, men også et sterkere press på de vitenskapelig tilsatte; en stab som allerede i dag uttrykker bekymring for liten tid til forskning. Dette vil kreve at det settes av mer ressurser og veiledning til forskerutdanningen.

Det er sterkt uttalt både ved UiB og ellers ved universitetene at forskerutdanningen trenger større oppmerksomhet. Bakgrunnen er å finne i bl.a. følgende:

- Strategisk plan for UiB 2005-2010 uttrykker målet om minst 250 disputaser årlig fra 2010.
- Forskningsmeldingen: *Vilje til Forskning* (2005) påpeker bl.a. behovet for å øke antall stipendiater og postdoktorstillinger, etablere forskerskoler, og at PhD-graden kvalifiserer til yrker også utenfor akademia.
- Konferansen ”*Forskerutdanning, utfordringer og muligheter*” arrangert av Forskningsutvalget ved UiB høsten 2006 (Geilo-konferansen) identifiserte behov for:
  - å styrke veiledning
  - å bedre gjennomføringen og korte ned tidsbruken
  - å fremskaffe bedre statistikkgrunnlag
  - å befeste doktorgradsutdanningen som en utdanning som skal tas i starten av en yrkeskarriere
- Behandlingen av universitetets forskningsorganisering *Faglig helhet – organisatorisk mangfold* (2007) understreket at et forskningsuniversitetet har doktorgradsutdanning av høy internasjonal kvalitet som et viktig mål.
- Nasjonal utredning om *Forskerrekrutteringsbehov* (NIFU STEP) viser at Norge trenger mellom 5500 og 9000 nye forskere for å henge med i kunnskapsutviklingen og for å kunne møte generasjonsskiftet i akademia.
- Nasjonal *Arbeidsmarkedsundersøkelse om doktorgradsstudier og karrieremuligheter* (NIFU STEP 2007)¹⁰ viser at doktorgraden gir gode arbeidsmuligheter. Respondentene svarte også på spørsmål om kvaliteten på utdanninga. En stor andel var misfornøyde med veiledningen.
- NOU-utredningen *Sett under ett* (2008) tar til orde for en norsk forskerutdanning i mer strukturerte opplegg, for eksempel gjennom forskerskoler.
- Kunnskapsdepartementet har annonsert en stortingsmelding om rekruttering i løpet av 2008.

Utvalget mener at Styret bør vedta et overordnet mål for UiBs forskerutdanning. Dette bør knyttes til minst mulig avbrudd og gjennomføringstid på de som fullfører. Utvalget foreslår et mål om ikke mer enn 10 % avbrudd innen år 2015 og en gjennomføringsprosent på 80 % innen normert studietid¹¹.

Utvalget er klar over at fakultetene vil ha ulike utfordringer med å nå dette målet, noe som dagens ulikheter i gjennomstrømning, tidsbruk og disputasalder viser. Forbedring vil kreve økte veiledningsressurser til forskerutdanningen, noe som er en dimensjoneringsutfordring i forhold til investeringer på BA, MA og PhD-nivå. Ikke minst er det et institusjonelt ansvar å tilrettelegge for forskningsmiljøer som har riktig balanse mellom antall veiledere og PhD-studenter.

---

¹⁰ NIFU STEP Rapport 35/2007 Svein Kyvik og Terje Bruen Olsen: Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter. Oslo 2007.

¹¹ Dette gjelder total nettotid i forskerutdanningen for disputerte PhD-studenter når evt. permisjoner eller andre gyldige fravær er trukket fra.

3 UTVALGETS SAMMENSETNING OG MANDAT

Utvalg for utarbeiding av handlingsplan for doktorgradsutdanningen ble oppnevnt 03.08.07 med følgende sammensetning:

Prorektor, professor Anne Gro Vea Salvanes (leder)
PhD student Tarjei Breiteig (Geofysisk institutt, Det matematisk-naturvitensk. fakultet) fram til februar 2008.
Viserektor for internasjonale relasjoner, professor Kjersti Fløttum
Viserektor for utdanning, professor Berit Rokne Hanestad
Dekana, professor Gerd Kvale (Det psykologiske fakultet)
Ass. fakultetsdirektør Elisabeth M. Lysebo (Det matematisk-naturvitensk. fakultet)
Fakultetsdirektør Audun Rivedal (Det humanistiske fakultet)
Professor Per Selle (Institutt for saml. politikk, Det samfunnsvitensk. fakultet)
Professor Thorkild Tylleskär (Senter for internasjonal helse, Det medisinsk-odontologiske fakultet)

I februar ble Tarjei Breiteig fritatt fra arbeidet, og Alf Holme fra Kjemisk institutt, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet og Anne Hege Henden Strand, Sosiologisk institutt, SV-fakultetet ble oppnevnt som medlemmer av utvalget. Utvalget ble bedt om å levere sitt forslag til handlingsplan innen 01.05.08.

Utvalget ble gitt følgende mandat:

Utarbeide en handlingsplan for doktorgradsutdanningen ved UiB som drøfter status for dagens doktorgradsutdanning, og som foreslår tiltak for å styrke denne. Utvalget ble bedt om å gi forslag til prioriteringer i UiBs doktorgradsutdanning fram til 2012, og ble spesielt bedt om å:

- vurdere målene for doktorgradsutdanningen ved UiB og eventuelt foreslå endringer
- vurdere organiseringen av forskerutdanningen ved UiB og gi forslag til forbedringer
- kartlegge ressurser og rammebetingelser i ulike fagmiljø for å drive forskerutdanning i tråd med målsetningene
- gi forslag til styrket faglig oppfølging av stipendiatene for å fremme best mulig faglig utvikling
- foreslå tiltak for å få et hensiktsmessig forhold mellom veiledningskapasitet i staben av professorer, førsteamanuenser og postdoktorer og antallet PhD kandidater
- drøfte *forskerskolenes rolle*, med utgangspunkt i oppsummeringen av erfaringer med forskerskolene i sak 52/07 i universitetsstyret
- drøfte hvordan forskerutdanningen best kan *synliggjøres og profileres* for nåværende og potensielle kandidater og for potensielle arbeidsgivere i og utenfor academia og hvordan UiBs informasjonstiltak kan videreutvikles for å sikre god profilering av forskerutdanningen.
- drøfte og gi forslag til forbedringer i de administrative systemene knyttet til forskerutdanningen, som rapportering og kvalitetssikring
- foreslå tiltak for å fremme en god kjønnsbalanse
- vurdere samarbeidet med forskningsinstitusjoner i instituttsektoren og med høgskolene på Vestlandet om forskerutdanning og eventuelt foreslå tiltak for å styrke samarbeidet

- foreslå tiltak for å styrke den internasjonale dimensjonen i PhD utdanningen, inklusive utvikling av administrative rutiner for fellesgrader (co-tutelles)
- vurdere om det er forhold som krever endringer i UiBs doktorgradsreglement

Det ble også bedt om at handlingsplanens forslag til tiltak måtte sikre likeverdige fagtilbud i alle UiBs fagmiljø og ta hensyn til utvikling av tverrfaglig og tverrgående forskning, og gi mulighet til å ivareta fagenes egenart.

Forskningsavdelingen har vært sekretariat for handlingsplanarbeidet.

Mandatet er omfattende, og det har ikke vært mulig å drøfte og konkretisere alle forhold i like stor detalj. Når det gjelder kjønnsperspektivet, er dette integrert i arbeidet og nevnt eksplisitt der dette er naturlig. Men utvalget har lagt vekt på å ikke gjenta tema som allerede er dekket av handlingsplan for kjønnsbalanse. Når det gjelder kartlegging av ressurser og rammebetingelser, har utvalget avgrenset arbeidet til undervisningsressurser. Reelle kostnader ved doktorgradsutdanningen i ulike fagmiljø er komplekst og er holdt utenfor. Når det gjelder rekruttering til forskning, er diskusjonen avgrenset til elementer som kan styrke rekruttering til forskerutdanningen. Når det gjelder internasjonalisering, er ulike utfordringer og tiltak hentet fra Handlingsplanen for internasjonal virksomhet utviklet.

4 FORSKERUTDANNINGEN 2000-2008: REFORMER OG NYE RAMMEBETINGELSER

4.1 PhD og Bologna prosessen: Tverrfaglighet, økt mobilitet og institusjonssamarbeid (*joint degrees*) og utvidede kvalifikasjoner - (*transferable skills*)

Doktorgraden som del av Bologna prosessen ble inkludert i Berlin i 2003. EUA¹² (Den europeiske universitetsorganisasjonen) utarbeidet i 2004 ti retningslinjer (*Salzburgprinsippene*) for å styrke doktorgradsutdanningen i Europa. De viktigste er utdanning til selvstendig forsker, til arbeid i og utenfor academia, og bevisstgjøring rundt *transferable skills*¹³, kvalifikasjoner som er viktige innen forskning, men som også er nyttig utenfor academia. Ministermøtet i Bergen i 2005 foreslo større bruk av akademiske fellesgrader (*joint degrees*) i samarbeid mellom universitetene. Styret ved UiB vedtok 23.11.2006 (Sak 115/2006) et tillegg til reglementet som åpner for bruk av akademiske fellesgrader.

---

¹² European University Association

¹³ Utvidede kvalifikasjoner, *Transferable skills* refererer til kunnskap som er nyttig også i andre yrker enn forskeryrket, og som PhD-studentene tilegner seg i løpet av forskerutdanningen. Dette kan være prosjektledelse, teamarbeid, arbeide mot tidsfrister, formidling etc.

4.2 Evaluering av forskerutdanningen (2002); Kvalitetsreformen (2003); Ny universitetslov (2003)

Evalueringen av forskerutdanningen i 2002 understreket at forskningsmiljøene ved Universitetet i Bergen ikke har tatt et klart nok brudd med dr.philos.- tradisjonen¹⁴.

Målet for Kvalitetsreformen i 2003 var styrking av kvaliteten i høyere utdanning gjennom ny gradsstruktur, økt internasjonalisering, tettere oppfølging av studentene og nye eksamensformer. NOKUT (Nasjonalt Organ for Kvalitet i Utdanningen) ble opprettet for å følge opp at fagutdanningene, inklusive doktorgraden, holder fastsatte kvalitative mål.

11. oktober 2002 ble det innført *Forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler*.¹⁵ Gjennom denne forskriften opphørte de gamle doktorgradene og den nye PhD-graden ble innført. I tillegg stadfestet den *Overgangsregler* (§ 42) om at de gamle doktorgradene kan tildeles til og med studieåret 2007/2008.¹⁶

4.3 Forskerskoler som ny struktur i forskerutdanningen

Universitets- og høyskolerådet (UHR) utarbeidet i 2002 notatet: *Forskerskoler i Norge? Om mål og organisering av forskerskoler i norsk forskerutdanning*. UHR foreslo forskerskoler som en forsøksordning, som supplement til den ordinære forskerutdanningen. Forskerskolens funksjon skulle være flere doktorgradsstudenter i et arbeidsfellesskap under en eller flere forskningsveiledere, noe som i dag reflekterer en forskningsgruppe. Notatet kom før den nasjonale evalueringen av forskerutdanningen var utført, og før det var vanlig med forskningsgrupper som faglig ramme rundt doktorgradsutdanningen. I dag vil arbeidsfellesskapet til doktorgradsstudenten normalt være i en forskningsgruppe. Dette krever en kulturutvikling i forhold til at PhD-studenten skal inngå i et aktivt fagmiljø. Det er avgjørende at forskerutdanningen gjennomføres i tett kontakt med forskningsmiljøene der hovedandelen av tiden i løpet av en doktorgrad brukes på selve avhandlingen (5/6 av studiet). En forskerskole kommer i tillegg til forskningsmiljøenes rolle i forskeropplæringen. Gjennomføringen er avhengig av at god veiledning er tilgjengelig i forskningsgruppene og at den er av en høy faglig kvalitet. Det forskerskolene normalt tilbyr er et tillegg i form av møteplasser og utvidede faglige nettverk for PhD-studenter, veiledere og gjesteforelesere.

I 2005 utredet NFR-ordningen med nasjonale forskerskoler, med organisering i nettverk for særlig å styrke fagmiljøene rundt doktorgradsstudenter i fag der det er få veiledere og få PhD-studenter. Forskningsrådet lyste ut et program for nasjonale nettverksforskerskoler 2008-2016, der det er satt av kr 115 millioner totalt.

---

¹⁴ NIFU skriftserie nr. 20/2002.op.cit. Side 9

¹⁵ <http://www.lovdatab.no/ltavd1/filer/sf-20021011-1124.html#3>

¹⁶ Ved UiB har fakultetene kontaktet de doktorgradsstudenter som ikke har vært aktive i studiet høsten 2007 om utfasingen av de gamle doktorgradene. Studentene ble bedt om at de som ville gå over til å disputere til den nye PhD-graden måtte ta kontakt med universitetet for sammen med veiledningsmiljøet å få utarbeidet en plan mot disputas. De som ikke tok kontakt innen fristen anses å ha avbrutt doktorgradsutdanningen og vil dermed ikke kunne levere avhandling eller disputere etter gammel doktorgradsordning.

4.4 Forskerutdanning ved UiB 2000-2008

Ved innføringen av PhD-graden ved norske universiteter i 2002, ble avviklingsperioden definert fram til og med våren 2008 for de tidligere doktorgradene. Som et ledd i reformeringen av forskerutdanningen i Norge vedtok UiB sitt nye PhD-reglement våren 2003¹⁷. European University Association (EUA) holder UiBs ordning med ett felles doktorgradsreglement for alle fag frem som en ”best practice” i Europa¹⁸.

I UiBs strategi¹⁹ for forskning uttrykkes at målet i forskerutdanningen er:

- å utdanne kandidater gjennom forskning og å skape gode karrieremuligheter for neste generasjons forskere
- å gi forskerutdanning med høy kvalitet, internasjonal profil og med gode *muligheter* for tverr- og flerfaglighet
- å tilby tre års fulltids arbeid under aktiv veiledning og i et arbeidsfellesskap med andre forskere som kvalifisering til å forsvare avhandlingen for doktorgraden
- å knytte forskerutdanningen til gode og produktive forskningsmiljøer og opprette forskerskoler på strategisk viktige områder

Styret (UST) og Det sentrale forskningsutvalget (FU) ved UiB har i mer enn 20 enkeltsaker i perioden 2000-2008 behandlet forskerutdanningen. I tillegg har fakultetsstyrer og fagkomiteer ved fakultetene hatt dette som arbeidsfelt. Få saksfelt har hatt tilsvarende oppmerksomhet i denne perioden. De viktigste vedtakene i to av de viktigste sakene (styresakene 41B/2003 og 100/2004) er:

- Det innføres én doktorgrad, PhD-graden ved alle fakultet²⁰
- Et vilkår ved opptak er at doktorgradsstudenten får tilknytning til et aktivt forskningsmiljø²¹
- Det skal etableres en kvalitetssikring av forskerutdanningen²²
- Flest mulig av UiBs PhD-studenter får anledning til å delta i en forskerskole²³

Forskningsgrupper og forskerskoler er viktige faglige rammer i forskerutdanningen der doktorgradsstudentene, men også masterstudenter, skal tilbys gode forskningsmiljøer og tett faglig oppfølging²⁴. Disse kan være både tematiske og disiplinære. Våren 2008 er det totalt 18 forskerskoler ved UiB (vedlegg 2). Fakultetene og instituttene har gjennomført omfattende endringer og melder om at gjennomstrømningen synes å bedres noe, men at det er for tidlig å måle effekt av endringene²⁵.

---

¹⁷ Forskarutdanning- nytt PhD-reglement Styresak 41B/2003

¹⁸ Final report EUA Doctorate Project 2005:12

¹⁹ Strategisk plan 2005-2010 for Universitetet i Bergen

²⁰ Forskarutdanning- nytt PhD-reglement Styresak 41B/2003

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Universitetets forskerutdanning Styresak 100/2004

²⁴ Ibid.

²⁵ Styresak 52/2007 (14.06.07): ”Erfaringer med innføring av forskerskoler- Tilbakemelding fra fakultetene”.

4.5 Utvalgets arbeid

Utvalget ble nedsatt i juni 2007 og har siden august 2007 hatt jevnlige møter (12 stk, hvorav 2 var 2-dagers samlinger). Representanter fra utvalget har deltatt på studietur til University of Bristol og University College London. I tillegg har flere deltatt i ulike internasjonale seminar og konferanser vedrørende ulike aspekter ved forskerutdanning i Europa. Utvalget har også forholdt seg til den løpende prosessen med benchmarking av PhD-studier²⁶, hvor utvalget har dratt erfaring fra *best practice*-eksempler fra bl.a. Universitetet i Århus. Utvalget sendte høsten 2007 forespørsel til fakultetene om innspill på ressursbruk og deres erfaringer med ulike forhold i forskerutdanningen. Fakultetenes innspill har vært et viktig grunnlag for det arbeid utvalget har lagt ned i utarbeidelse av handlingsplan for forskerutdanning. I tillegg har utvalget mottatt notater fra ressurspersoner som har lang erfaring med forskerutdanningsarbeid i tillegg til notater fra utvalgets egne medlemmer. Nasjonale og internasjonale dokumenter har også vært viktige for å kunne gi et bakteppe for forskerutdanning sett i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Dokumenter som det henvises til i handlingsplanen er listet i referansene.

4.6 Identifisering av hovedtema for handlingsplansarbeidet

Det er identifisert og arbeidet ut fra 8 hovedtema knyttet til forskerutdanningen:

- **Dimensjonering og rammebetingelser**
- **Rekruttering, informasjon og karriereløp**
- **Veiledningsmiljø og forskerskoler**
- **Tverrinstitusjonelt samarbeid**
- **Internasjonalisering**
- **Opplæringsdelen - forskerutdanningskurs**
- **Administrasjon og rapportering**
- **PhD reglementet**

UTFORDRINGER, HOVEDTEMA

5 DIMENSJONERING OG RAMMEBETINGELSER

Reformene og den høye endringstakten har innvirkning på forskningsmiljøenes hverdag. Finansierungsordningene endrer karakter. Det er blitt en sterkere konkurranse om midler til forskning gjennom eksterne finansiører, både i Norge gjennom blant annet SFF/SFI-ordningene²⁷ og i EUs rammeprogram for forskning. Dette har stor betydning for forskerutdanningen. I SFF, for eksempel, var det et viktig kriterium at søkerne kunne dokumentere internasjonalt forskningssamarbeid som inkluderte utveksling av unge forskere. I Marie Curie-ordningen i EUs rammeprogram for forskning er mobilitet sentralt og yngre forskere som krysser landegrensene får finansiering i inntil 3 år. Det er en stor utfordring for

---

²⁶ The Northern European Benchmarking Project 2005-2008

²⁷ Senter for fremragende forskning (SFF) og Senter for fremragende innovasjon (SFI).

UiB å delta med tyngde i disse programmene i tråd med nasjonale målsetninger, samtidig som innslaget i forskningsprogrammene i Norges forskningsråd søkes styrket. Det er en arbeidskrevende prosess å delta i konkurranse om ekstern finansiering av forskning. Samtidig er det helt nødvendig i de fleste fagmiljø å ha evne til å innhente eksterne forskningsmidler for å være i stand til å tilby forskerutdanning og å utføre egen forskning, spesielt i eksperimentelle fag og feltfag. Videre er det en utfordring økonomisk ettersom eksterne forskningsfinansiører i stor grad krever egenandeler. Dette betyr at fagmiljøene som har suksess i innhenting av eksterne midler også har større utfordringer med å skaffe til veie nødvendige egenandeler.

5.1 Dimensjonering

Som følge av at mange universitetsansatte pensjoneres i tiden fremover, øker behovet for forskerrekutter. I tillegg krever kunnskapssamfunnet høyt utdannet arbeidskraft også utenfor akademia. NIFU STEP rapporten uttrykker et tydelig behov for mellom 5500 og 9000 flere forskere og betydelig styrking av veiledningen. Det er derfor en sentral målsetting i nasjonale strategidokumenter så vel som i institusjonenes målsetninger å øke antall stipendiatstillinger samt å øke gjennomføringen i doktorgradstudiet. I tillegg er det viktig å øke antall postdoktorstillinger for å bedre karriereutsiktene til doktorandene.

Nye stipendiatstillinger utgjør en verdifull ressurs for institusjonene på flere måter og disse stillingene påvirker universitetets budsjettsituasjon både direkte og indirekte. Universitetets totale budsjett øker når antall stipendiatstillinger går opp. Ordinære universitetsstipendier representerer en undervisningsressurs på inntil ett år som kan inngå i instituttens ressursdisponeringer for undervisning. Budsjettet påvirkes av en "belønningsdel"²⁸ i henhold til antall stipendiater som fullfører doktorgraden. Et annet belønningsaspekt er at de vitenskapelige arbeidene, artikler m.m. som forfattes og publiseres av stipendiatene teller med i institusjonens samlede forskning og påvirker "resultatsiden" i budsjettet, selv om det kan gå noe tid etter disputasen før disse kommer inn²⁹.

Sist men ikke minst utgjør stipendiatene en positiv miljøfaktor som "tidlige forskere" (*early stage researchers*) i forskningsgrupper og fagmiljø. Dette er noe annet enn før da det å ta en doktorgrad var mer som ett livsverk fullført sent i karrieren. Tidligere stipendiater var ofte rekruttert inn i stipendiatstillinger etter en periode med tilknytning til et vitenskapelig miljø, gjennom arbeid med prosjekter, selvstendig utvikling av eget forskningsprosjekt m.m. Ofte hadde de også flere publikasjoner bak seg før tilsetting i stipendiatstilling. På mange måter

---

²⁸ RBO; resultatbasert omfordeling i forhold til disputerte doktorgradskandidater utgjør 4 % av UiBs totale budsjett i 2008

²⁹ RBO; resultatbasert omfordeling i forhold til publikasjoner utgjør 3 % av UiBs totale budsjett i 2008.

Universitetets budsjett påvirkes gjennom følgende måte ved økning av en ny stipendiatstilling:

1. Budsjettet øker tilsvarende rundsumsbevilgningen per stilling
2. I tillegg finansieres stipendiatstillingene gjennom resultatmidler for forskningsmidler via avlagte grader (pris i 2008= 430.000 kroner)
3. Finansieres stillingen via Forskningsrådet eller EU tilsier dette ytterligere resultatmidler via finansieringsmodellens resultatbaserte omfordeling (RBO) (pris i 2008= 2130 kroner per 1000 EU krone og 150 kroner per 1000 NFR krone).
4. Dersom stipendiaten publiserer vil dette kunne også kunne gi resultatmidler (pris i 2008= 40.000 kroner per publiseringspoeng.)

hadde de allerede vært gjennom en viktig sosialisering og utvikling henimot selvstendighet som forskere og aktive deltakere i et forskningsmiljø.

Det har en betydelig kostnadsside at antallet stipendiatstillinger øker. Når stipendiatene blir yngre og rekrutteres direkte fra masterstudiet og til dels inn i løpet av grunnstudiet slik forskerlinjen i medisin gjør, så blir de også mer lik ordinære studenter som krever tettere oppfølging og veiledning. Det er flere PhD-studenter som trenger veiledning, og de trenger mer enn før da de vil ha betydelig kortere erfaring med forskningsspørsmål. Behovet for veiledningsressurser øker. Det er i tillegg kostnader til utvikling av nye strukturerte PhD-programmer og omfang av forskerkurs i disse programmene. Det er en utfordring å få fullfinansiert stipendiatstillingene, særlig i eksperimentelle fag og feltfag. Nylige analyser viser at denne utfordringen vil vedvare så lenge stipendiatstillingene er underfinansiert.³⁰

Det institusjonelle ansvaret for hele læringsprosessen som ble innført på BA nivå gjennom Kvalitetsreformen, blir nå gjort gjeldende også på Master- og PhD-nivå. Tettere veiledning og oppfølging samt utvikling av nye undervisningsopplegg på PhD-nivå, kan bare utføres av den faste vitenskapelige staben. Tiltakende økning i gruppen PhD-studenter må følgelig balanseres mot antall studenter på øvrige gradsnivå, BA og Master, sett i forhold til antallet faste vitenskapelige stillinger. En ensidig økning av en ny ressurskrevende utdanningsgruppe på PhD-nivå vil være hemmende for opprettholdelse av kvaliteten i forskerutdanningen, dersom BA og masternivå holdes konstant, og en ikke får en tilsvarende økning i veiledningsressursene. Dimensjonering av PhD-utdanningen må se disse forholdene i sammenheng ved det enkelte fakultet, så vel som spørsmål om faglig bredde, strategi for opprettholdelse av små fag, innhenting av eksterne forskningsprosjekt m.m.

UiB må gjøre et strategisk valg med hensyn til å prioritere forskerutdanningen og dette vil igjen ha konsekvenser for hvordan UiB og fakultetene fordeler sine undervisnings-/veiledningsressurser. Fakultetenes gjennomgang for å sikre tid til forskning, må også ta høyde for at undervisning og veiledningen av PhD-studenter krever tettere oppfølging og dermed mer ressurser enn tidligere.

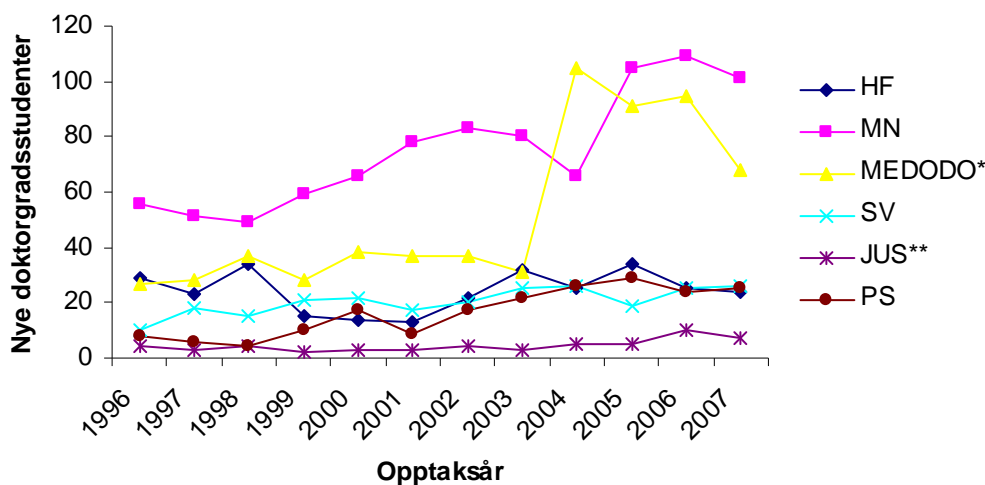
5.2 Fakultetenes mangfold og dimensjoneringsutfordringer

Med 202 disputaser i 2007 er UiB fremdeles et stykke fra målet satt i strategisk plan på 250 årlig innen 2010. Med anslaget for gjennomsnitts tidsbruk på ca 6 år, er vi også et stykke fra målet om normert studietid på doktorgrad. Det har allerede vært en økning i antall nye doktorgradsavtaler ved to av fakultetene. Mat Nat og MOFA har hatt en stor økning og har nå ca 80 – 100 per år, men det er en nedgang igjen i 2007 da det ikke ble bevilget nye universitetsstipendiatstillinger fra departementet (**Fig. 1**)

---

³⁰ UHRs innspill til ny stortingsmelding- revidert 21.11.2007: ”Rekruttering til forskning”; Vedlegg 3.1.1: ”Manglende dekningsbidrag til rekrutteringsstillinger”. Notat Berit Hyllseth; Universitets- og Høgskolerådet 21.11.2007

Fakultetsvis utvikling av årlig opptak 1996-2007

Fig. 1. Fakultetsvis utvikling av årlig opptak av nye doktorgradsstudenter.

Figur 1 viser antall doktorgradsstudenter tatt opp ved hvert av fakultetene f.o.m. 1996 t.o.m. 2007. I perioden 1996-2001 ligger totale årlige opptak på mellom 129 og 160, og i årene fra 2002 fra 183 til rekordåret 2006 med 287 opptatte studenter er nesten doblet, en prosentvis økning i opptaket siden 2001 (fem årskull) på 83 %. Den sterke økningen på medisinsk-odontologisk fakultet (MOFA) mellom 2003 og 2004 kan skyldes bedre registreringsrutiner.

Det er særlig MN og MOFA som har sterk stigning i årlige opptakstall etter 2003. MN har flere enn 100 opptatte i de tre årene 2005, 2006 og 2007 og MOFA har mer enn 100 opptatte i 2004, mens fakultetet ti år tidligere hadde 28 opptatte doktorgradsstudenter. Psykologi, HF og SV har de seinere årene tatt opp rundt 25 studenter hver årlig, mens JUS har ligget mellom 5 og 10 årlig opptatte studenter. I de 12 årene 1996- 2007 er det til sammen tatt opp 2292 til doktorgradsstudier ved UiB

Tabell 2 Fakultetsvis oversikt over indikator for fordeling av undervisningsressurser. ³¹

Kandidater profesjon, master og hovedfag

	2006					2007				
	Master	H-fag	Profesjon	master/hf per førstestill	profesjon per førstestill.	Master	H-fag	Profesjon	master/hf per førstestill	profesjon per førstestill.
hf	186	78	0	1.5	0.0	223	59	-	1.5	0.0
mn	220	30	0	1.2	0.0	207	24	-	1.1	0.0
med	71	20	150	0.6	1.0	65	17	120	0.5	0.8
od	1	0	45	0.0	1.3	2	-	41	0.1	1.2
med/od	72	20	195	0.5	1.0	67	17	161	0.4	0.8
sv	186	57	0	2.2	0.0	244	84	-	2.9	0.0
jus*	192	0	72	7.5	10.4	231	-	24	0.0	8.6
psyk	24	0	70	0.4	1.0	37	5	68	0.5	0.9
sum	880	185	337	1.3	0.4	1009	189	253	1.4	0.3

* Masterstudiet ved JUS behandles som profesjonsstudium

Disputaser og studiepoeng

	disputaser 2006	disputaser 2007	disputa/ førstestilling 2006	disputa/ førstestilling 2007	studiepoeng 2006	stp 2007	stp/ førstestilling 2006	studiepoeng/ førstestilling 2007
hf	20	29	0.11	0.16	2920	2628	16.2	14.4
mn	73	82	0.34	0.38	1549	1503	7.1	6.9
med	41	58	0.26	0.37	1298	1302	8.3	8.3
od	4	3	0.12	0.09	222	166	6.6	4.9
med/od	45	61	0.24	0.32	1520	1469	8.0	7.7
sv	22	12	0.20	0.11	2050	2096	18.6	18.8
jus	3	2	0.12	0.07	1586	1613	62.2	54.7
psyk	16	16	0.22	0.21	1067	1045	14.5	13.6
sum	179	202	0.22	0.24	10692	10353	13.0	12.5

Tabell 2 viser oversikt over antall som tok eksamen på master, hovedfag og profesjonsstudier for hvert fakultet i 2006 og 2007, samt antall disputaser og produserte studiepoeng for hvert fakultet i 2006 og 2007. I tillegg gis forholdstall mellom antall disputaser og antall studiepoeng pr. fast vitenskapelig stilling de to årene. Dette viser at det er store fakultetsvise forskjeller i forhold til hvorvidt fordelingen av de vitenskapeliges undervisningsressurser er lagt på bachelor, master eller PhD-nivå.

I evalueringen av den danske forskerutdanningen opereres med et forholdstall 1:1 mellom antall fast ansatte i vitenskapelige stillinger og antall doktorgradsstudenter ved danske

³¹ Profesjonsutdanningen regnes med under studiepoeng per førstestilling. 2007 er et spesielt år for hovedfag/mastergradsnivå. Dette var siste år det gikk an å gå opp etter gammel ordning. Dette førte til en betydelig mengde av hovedfagsstudenter nå gjorde seg ferdig. Det har vært en betydelig innsats i veiledning ved hele UiB for å få disse studentene gjennom i tide. I tillegg må nevnes at ved MN-fakultetet blir 85 % av Masterstudentene veiledet gjennom studiene på normert tid.

universitet. Ved forskningsuniversitet i USA er dette forholdstallet 1:4, sier evalueringen³², og hevder at danske universitet derfor bør øke antallet doktorgradsstudenter. Det viktigste målet er likevel hvor mange doktorander en uteksaminerer pr år. Med et måltall på 250 doktorgrader pr år forutsetter det med det antall faste vitenskapelige stillinger en har pr dags dato ved UiB at en må tilstrebe et forholdstall på i gjennomsnitt 0,3 PhD-disputaser per fast vitenskapelig stilling per år.

Følgende forholdstall PhD-studenter /vitenskapelig tilsatte er beregnet ved NTNU³³:

	Antall PhD/ år 2004	Professor og l. amanuensis	Forholdstall
NTNU	220	870	0,25
UiO	300	1156	0,26
UiB	165	832	0,20
UiTØ	65	443	0,15
Alle	850	3301	0,26
ETH -Zürich ³⁴	569	356	1,60

Forskningsintensive universiteter internasjonalt rapporter om et snitt på 1 eller høyere per doktorgrad per vitenskapelig ansatt i førstestilling/professorat per år (jf. Professor Bjarne Foss, fotnote 32). Det tallmessige uttrykk for UiB viser at vi er gjennomsnittlig på en femtedel av et slikt resultat og samtlige fakulteter ligger langt under en slik eventuell målsetting. Det er dessuten en betydelig variasjon mellom fakultetene fra 0,11 til 0,34.

Variasjonen mellom fakultetene har ulike årsaker, dels historisk og dels hvordan fordeling av stipendiatstillinger fordeler seg over tid og ikke minst hvilke muligheter som finnes til å finansiere doktorgradsprojekter med eksterne midler. I tillegg spiller det også inn hvor aktive fagmiljøene er til å søke om eksterne forskningsmidler som inkluderer lønnsmidler til stipendiater. Sist men ikke minst viser det tallmessige uttrykket i tabellen over hvordan fakultetene er ulikt rigget opp på de ulike utdanningsnivåene og hvilket ansvar en relativt har påtatt seg for studenter og studieprogrammer på henholdsvis BA- og Masternivå. Dersom en relativ stor andel av undervisnings- og veiledningsressursene bindes opp på BA- og Masternivå kan en ikke forvente at resultatet per stilling i forhold til antall disputaser vil bli vesentlig forbedret så lenge ressursgrunnlaget holdes konstant eller når basisbudsjettet til UiB og fakultetene reduseres.

Dersom UiB skal ta på alvor ambisjonen om å etablere seg som et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet, må doktorgradsutdanningen få en større plass i utdanningsbildet ved samtlige fakulteter. Utvalget mener at ambisjonen for UiB bør være å doble gjennomsnittlig resultat fra 0,24 per vitenskapelig første-/toppstilling i løpet av 5-6 år. Utvalget er klar over at det vil forutsette både økning i antall stipendiatstillinger og en dels kraftig omprioritering av ressursbruken, utdanningsnivåene i mellom dersom ressursgrunnlaget i samme periode holdes

³² Sverker Sörlin et.al:A Public Good. PhD Education in Denmark. Report from an international panel. København: Ministeriet for Videnskap, Teknologi og Udvikling, 2006. S.4:”Panelet konkluderer, at der generelt er kapacitet til at forøge ph.d.-uddannelserne i det danske universitetssystem”.

³³ Norges Teknisk naturvitenskapelige Universitet. Dagens Næringsliv, 24.januar 2008: Professor Bjarne Foss, NTNU: ”Middelmådighet kan ikke aksepteres ved universiteter med høye forskningsambisjoner”, s. 3.

³⁴ ETH, Zürich – Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich

konstant. Tilbakegangen i søknadene til universitetenes BA-programmer og årsstudier kan nå gi en anledning til å øke innsatsen på doktorgradsutdanningen ved UiB. I en drøfting av dimensjonering av PhD-utdanningen må disse forholdene sees i sammenheng både ved UiB og ved det enkelte fakultet. Dette gjelder spørsmål om faglig bredde, strategi for opprettholdelse av små fag, samt strategi for innhenting av eksterne forskningsprosjekt som inkluderer lønnsmidler til stipendiater.

5.3 De utvidede veiledningsressursene

Det må sikres undervisningsressurs til veiledning av doktorgradsstudenter. En oversikt over tilgjengelige veiledningsressurser er avgjørende for å kunne vurdere fagmiljøenes potensial for økt dimensjonering av forskerutdanningen i form av økt antall stipendiatstillinger og flere disputaser. I dag har UiB ca 1200 aktive doktorgradsavtaler, der om lag 700 har finansiering fra UiB eller NFR og 500 er finansiert av andre institusjoner³⁵. Ettersom en stor andel er finansiert av eksterne institusjoner innebærer dette at en viss andel av UiBs doktorgradsstudenter også har medveiledere ved andre forskningsinstitusjoner. 36 % av PhD-studentene har universitetsstipendiatstilling, 24 % har stipendiatstilling ved UiB finansiert av NFR og 40 % har annen finansiering, enten i form av stipendiatstilling ved HI, Nansen-senteret, NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning), HUS (Haukeland Universitetssykehus), CMR (Christian Michelsen Research) eller ved en høyskole, legestilling ved sykehuset, kvotestipend (N=68) eller privat finansiering³⁶. Selv om det er UiB som har ansvar for doktorgradsutdanningen av disse eksterntfinansierte PhD-studentene, veiledes de av et utvidet veiledningskorps som i tillegg til UiBs fast vitenskapelige stab også omfatter forskere ansatt ved forskningsinstitutter i universitetets randsoner, ved Haukeland universitetssykehus og i industri. Styrking av samarbeidsrelasjoner med disse institusjonene vil derfor ha stor betydning for universitetets evne til å øke veiledningskapasiteten. Dette arbeidet er nå satt i gang.

5.4 Tiltaksforslag

1. Sikre undervisningsressurser til veiledning av doktorgradsstudenter
2. Prioritere innhenting av eksternt finansierte prosjekter som inkluderer forskerrekutter. Sentral støtte til prosjektutforming er i dag bare tilgjengelig ved UiB i EU-forskningen og bygges opp i forhold til NFR.

---

³⁵ Blant de 700 med finansiering fra UiB eller NFR er det ca. 100 NFR-finansierte som ikke har UiB som arbeidsgiver (DBH-tall 2007).

³⁶ Ikke alle med privat finansiering eller kvotestipend har eksterne veiledere.

6 REKRUTTERING, INFORMASJON OG KARRIERELØP

6.1 Variasjon i rekruttering?

Økt rekruttering til forskning krever at mange flere kvinner og menn velger forskerutdanning og at de blir veiledet slik at en tilstrekkelig mange nok ønsker å fortsette med forskning også etter at doktorgradsarbeidet er ferdig. I juss og odontologi trengs spesiell tilrettelegging for å kunne øke tilfanget av søkere. Et godt arbeidsmarked og bedre lønn i privat sektor trekker for eksempel medisinerer, jurister, odontologer, IT-personell, petroleumsgeologer til yrker utenfor akademien. Likevel konkurrerer ikke lønnen som stipendiat med yrker i Norge med stort rekrutteringsbehov. Derimot konkurrerer en norsk stipendiatstilling med økonomiske betingelser for PhD-studenter i andre land. Norge har de beste lønnsforhold og sosiale rettigheter for doktorgradsstudenter i Europa, noe som også gjør at vi får mange utenlandske søkere til våre stipendiatstillinger. I 2007 utgjorde utenlandske statsborgere ca 25 % av dem som avla doktorgraden ved UiB.

Et annet element som vil påvirke hvorvidt norsk ungdom søker seg til forskerutdanning er tilgjengelighet på informasjon. Liten synlighet av forskerutdanningen som en utdanningsmulighet for norske studenter kan føre til at UiB mister mange potensielle forskningstalenter til andre yrker. UiB har ikke vektlagt godt utadrettet informasjonsmateriell om forskerutdanningen. Utvalget understreker viktigheten av god profilering av forskerutdanningen ved UiB for alle målgrupper som er interesserte i vår forskerutdanning; potensielle søkere, PhD-studenter, veiledere, komitémedlemmer og andre forskerutdanningsaktører lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

6.2 Eksponering for forskning tidlig og rollemodeller av begge kjønn

Det bør være synlige forskerrollemodeller for begge kjønn. Studenter som begynner ved UiB må finne informasjonen på web og seniorforskere bør inn som forelesere allerede på grunnkursene. Spesielt viktig er det at Sentrene for fremragende forskning (SFF-miljøene) deltar i ordinær undervisning, og at kvinnelige rollemodeller innen realfagene blir synlige for studentene tidlig. Der er rekruttering av kvinner til forskerkarriere en større utfordring enn i andre miljøer. Tidlig eksponering for toppaktuelle forskningstema kan inspirere flere til forskerutdanning tidligere. I dag blir studentene først eksponert for muligheten til å bli forsker i slutten av den perioden de jobber med mastergraden. Da kan mange av forskertalentene allerede ha valgt å satse på andre yrker. UiB har likevel gode eksempler på formidling av forskningsmuligheter til de kommende generasjoner av forskere og PhD-studenter gjennom deltakelse i Holbergprisens aktiviteter for yngre forskere, Forskningsdagene, Vitensenteret og Kjemisk Selskap som presenterer mulige mastergradsprosjekter for bachelorstudentene. Fagmiljøene er selv ansvarlige for å vurdere hvordan de best kan styrke rekruttering til fagene. Ved MOFA er det etablert et vellykket tiltak med forskerlinje for medisinerstudenter. Dette har styrket rekrutteringen til forskerutdanningen i medisin.

6.3 Postdoktorstillinger³⁷: karrieresteg og medveiledere for PhD-studenter

I de senere årene har midlertidige postdoktorstillinger blitt opprettet både for å tjene som en karrierevei inn i akademia og for å delta i veiledning av PhD-studenter i forskningsmiljøene.

Postdoktorene er altså et viktig tilskudd til veiledningsressursene. Likevel kan de ikke erstatte det fast vitenskapelige personalet når det gjelder veiledningsansvar. Vilkårene for de ulike postdoktorstillingene varierer, og til hvilken grad de kan bidra i veiledningen av PhD studenter vil blant annet avhenge av tilsettingsperioden.

Seks norske rektorer skrev i en kronikk i Aftenposten 17.6.2007: ”Økt forskerutdanning krever i sin tur en styrking av fagmiljøene ved universitetene. Vi har behov for en rask og markant økning av veiledningskapasiteten, i første omgang særlig gjennom nye postdoktorstillinger³⁸”. Dette er et signal om at ledelsen ved norske universitet vil se til at de som innehar midlertidige post doktorstillinger også skal delta i veiledningen av PhD-studenter og i faglige aktiviteter som foregår i forskerskolene. Det er viktig å få avklare om viljen for dette er tilstede. I Norge var det ved utgangen av 2005, 900 postdoktorstillinger i Norge, en økning på 200 siden 2003. Kvinneandelen var 38 %.

Universitetet i Bergen rapporterte i 2006 at 138 årsverk var utført av postdoktorer, slik at det i gjennomsnitt er tilsatt 4,2 doktorgradsstipendiater for hver postdoktor; men 8.7 PhD-studenter per postdoktor dersom vi regner med alle som UiB har veiledningsansvar for. UiB har veiledningsansvar for alle som er tatt opptil forskerutdanningen selv om de er tilsatt ved en annen institusjon. Det er ulik praksis i fagmiljøene i hvor stor grad postdoktorene engasjerer seg i faglige aktiviteter utenom eget forskningsprosjekt. En oppfatning er at å bruke tid på deltakelse i instituttaktiviteter strider mot muligheten til å kvalifisere seg til fast stilling ettersom det bare er publisering som teller. En annen oppfatning er derimot at nettopp en deltakelse i den faglige aktiviteten som f.eks. seminarserier, medveileder til PhD-studenter er kvalifiserende for fast vitenskapelig stilling. Det er viktig å påpeke at instituttaktivitetene postdoktorene engasjerer seg i ikke skal medføre at de erstatter det fast vitenskapelige personalet når det gjelder veiledningsansvar, og en må være varsom i å pålegge spesielt de postdoktorer som har kort tilsettingsavtale et ansvar som går utover deres mulighet til å kvalifisere seg for fast stilling.

Det regelverk som eksisterer i dag knyttet til tilsetting av forskningspersonale gir lite rom for fleksibilitet. Dersom det hadde vært mulighet for en midlertidig stilling mellom postdoktor og fast tilsetting med en varighet på 6-8 år ville mye vært vunnet (”*tenure track*”). Dette er stillingstyper som er vanlige ved utenlandske universitet. Regelverket for tilsetting i stilling som postdoktor er nasjonalt og UiB må følge dette. For å kunne legge til rette for en praksis hvor postdoktorer kan delta som medveiledere i forskerutdanningen, foreslår utvalget at man på institusjonelt nivå definerer hvilke forventninger en har til postdoktorers deltakelse i forskerutdanningen. Det er viktig at en tar høyde for faglige forskjeller mellom fakultetene,

---

³⁷ En postdoktorstilling kan gis til en person med doktorgrad og er en tidsavgrenset stilling. Normal varighet for en postdoktor stilling er fra 2 til 4 år. Ansettelse i stilling som postdoktor har som hovedmål å kvalifisere for arbeid i vitenskapelige toppstillinger. Jfr § 1 -2. Forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat.

³⁸ Ellingsrud, G.; Digernes, T. Grønmo, S.; Aarbakke, J.; Langen, I.; og Hove, K.: ”Styrk forskningen- nå!”; Kronikk- AFTENPOSTEN, 17.06.07

men også er tydelig på hva postdoktorene forventes å engasjere seg i under sin kvalifiseringsperiode.

6.4 Bedre utnyttelse av forskertalenter – forsøksvis overgang Master-PhD

Flere fagmiljø har erfaringer med at det kan være vanskelig å fange opp dyktige studenter som alt under mastergradsstudiet viser forskerpotensial. Tilsetning i stipendiatstilling krever mastergrad for å kunne bli vurdert. På det tidspunktet kan universitetet miste mange talentfulle yngre forskerrekutter til næringslivet, som kan tilby bedre lønnsvilkår og raskere tilsetning. Kvotestudenter har i dag anledning til å foreta en glidende overgang fra master til PhD.

Utvalget ønsker flere erfaringer med en smidigere overgang fra master til PhD-studier. Nasjonal evaluering av forskerutdanninga viste at det gikk for mange år mellom avslutning av master før opptak til doktorgrad. Det er ønskelig å kunne utprøve en mer styrt en overgang mellom disse to utdanningsnivåene for å øke mulighetene for rekruttering av gode talenter tidlig, samt gi muligheten for å gå over til forskerutdanning rett etter endt masterutdanning. Ved UiB praktiserer flere fagmiljøer dette i dag. Flere engelskspråklige mastergradsprogrammer³⁹ som leder frem til graden *Master of Philosophy* har muligheten for overgang til forskerutdanningen i løpet av andre semester i mastergradsutdanningen. I tillegg har UiB forskerlinjen i medisin for studenter som ønsker å ta en forskerutdanning etter endt profesjonsstudium. Forskerlinjen gir dem en tidlig start på forskerutdanningen ved at de allerede har gjennomført noen av elementene i opplæringsdelen i forskerutdanningen som del av forskerlinjen.

Universitetet i Århus har anvendt glidende overgang fra master til PhD i en årrekke med gode resultat. De tar opp studenter til masterutdanning og forskerutdanning samtidig. De er formelt studenter i begynnelsen og når de etter 2 år har oppnådd mastergraden ved en *qualification exam* fortsetter de direkte med forskerutdanningen og oppnår status som tilsatt⁴⁰.

Universitetet i Århus rapporterer at denne praksisen har hatt positiv innvirkning på PhD-studiene i forhold til planlegging av individuelle løp og kvalitetssikring av disse, i tillegg er gjennomsnittsalderen på doktorandene betydelig lavere. Tidsbruken er totalt 5 år (2+3).

Utvalget mener at glidende overgang mellom master og PhD er et godt tiltak som bør iverksettes som en prøveordning ved UiB hvor fagmiljø som mener å kunne dra nytte av en slik modell, kan innarbeide dette som et mulig tilbud til sine studenter. Det må utarbeides felles retningslinjer for UiB for prøveordningen der en bl.a. regulerer at studentene må gjennom en vurdering av at de har oppnådd et faglig nivå tilsvarende mastergrad og at videre studier mot PhD-graden innebærer at de består denne vurderingen. Utvalget ser for seg en modell lik Århus sin hvor studentene oppnår både kvalifikasjonen mastergrad og PhD-grad etter en samlet studietid på 5 sammenhengende år.

---

³⁹ Master of Philosophy in Oral Sciences, Master of Philosophy in Health Promotion, Master of Philosophy in International Health

⁴⁰ The Northern European Benchmarking Project, benchmarking of Doctoral training (PhD) University of Århus 2008

Utvalget mener videre at UiB som en forsøksordning bør vurdere å etablere stipend for å tilrettelegge en slik overgang fra master til PhD-studiet for masterstudenter som viser et sterkt forskningspotensiale. Ved forskerskolen i SFF-CASTL i språkvitenskap i Tromsø har man drøftet dette.⁴¹

6.5 Yngre forskere, familieforpliktelser og institusjonell tilrettelegging for fleksibilitet

Formelle rettigheter er en side ved tilretteleggingen for at begge kjønn skal se det som attraktivt å starte en forskerkarriere, mens spenninger mellom arbeid som forskerkrutt og tid til familieforpliktelser ofte kan sette doktorgradstudentene i en tidsklemme.⁴² Norges Forskningsråd publiserte i 2005 en serie artikler som illustrerte vanskeligheten med å forene familieforpliktelser med utenlandsopphold⁴³, spesielt for kvinner. I Sverige ble det i 2003 gjort en spørreundersøkelse som viste at spesielt kvinnelige postdoktorer rapporterte om vanskeligheter i samband med utenlandsopphold⁴⁴. I IPOD-undersøkelsen⁴⁵, gjennomført ved UiB, svarte 59 % av kvinnene og 42 % av mennene at ansvaret for barn hadde virket negativt inn på muligheten til et studieopphold i utlandet.

I en artikkel i På Høyden i 2006 argumenterer to stipendiater ved Det juridiske fakultet⁴⁶ med at dagens fraværsregler og forlengelse av ansettelsestiden ikke bidrar til å lette arbeidssituasjonen for stipendiater med familie, spesielt familier med flere barn. Avhengig av finansiering vil stipendiatene ha samme rettigheter som ansatte ved universitetet, mens de i studiesammenheng m.h.t. permisjoner og avbrudd og rettigheter ellers, vil falle inn under studentreglementet. En intern gjennomgang av progresjonen til samtlige som hadde vært gjennom doktorgradsutdanningen pr. 2001 ved Det psykologiske fakultet, viste at det å få barn i stipendperioden i hovedsak ikke forsinket arbeidet utover forlengelse knyttet til permisjon. Handlingsplan for kjønnsbalanse, tiltak 2,9, omfatter ulike tiltak for tilrettelegging av stipendiatenes rettigheter med hensyn til tapt tid grunnet sykdom og omsorgsbyrde. Ett av tiltakene er å innarbeide i veilederkontrakten prosjektleders/veileders og doktorgradsstudentens felles ansvar for å legge til rette for kontinuitet i forskningsprosjektet i tilfeller av svangerskapspermisjon, delvis sykemelding eller tilsvarende. Utvalget fremhever at arbeidsforholdene må legges til rette for PhD-studenter med familieforpliktelser slik at normert progresjon kan opprettholdes.

6.6 Profilering av forskerutdanning i utdannings- og forskningssammenheng

UiB har én PhD-grad og ett felles PhD-reglement som implementeres gjennom fakultetenes doktorgradsprogrammer. En utfordring er å få profilert forskerutdanningen bedre. Den

---

⁴¹ Curt Rice (2005): "(3+2)+3 er ikke lik 3+(2+3):Jakten på forskerutdanning I verdensklasse", Kronikk Forskerforum 8/2005.

⁴² Morgenbladet: "Får barn, dropper faget. Interessen for forskning renner ut med morsmelken"; Intervju med 6 kvinner med doktorgrad som har gitt opp forskerkarriere; 9.11.2007

⁴³ NFRs tidsskrift: "Barn ingen hindring"; Bladet FORSKNING, 04/2005 s.26 og 03/2005 s.26-28..

⁴⁴ Melin, Göran: "Effekten av postdoktorala utlandsvistelser", Stockholm: SISTER Working paper 2003:29.

⁴⁵ IPOD Internasjonalt Prosjekt for Organisert Doktorgradutveksling 2006-2007 Universitetet i Bergen: <http://www.uib.no/fa/content/PhDEducation/Events.htm>

⁴⁶ Myklebust, Ingunn og Aarli, Ragna: "Stipendiater og omsorgsbelastninger"; På Høyden 13.11.2006

utadrettede informasjonen må være slik at flest mulige kvalifiserte søkere vil søke opptak til doktorgrad i fagmiljøene ved UiB, og at uteksaminerte doktorander blir etterspurte. Informasjonen ved UiB må derfor gi en god beskrivelse av hva doktorgraden kvalifiserer for.

UiBs forskningsmiljøer må komme tydeligere fram i informasjonsmateriell om forskerutdanningen. Forskerutdanningen skal profileres i nær tilknytning til fagmiljøene. Utvalget er i tillegg opptatt av at forskerutdanningen skal profileres som utdanning sammen med de øvrige utdanningstilbudene ved UiB. Med den nye eksternweben vil en ha muligheter til å knytte dette tettere sammen slik at en kan presentere hele utdanningsløp fra bachelor, til master til PhD gjennom mer tematiske presentasjoner under f.eks. forskerskoler og forskningsgrupper.

Utvalget mener det er viktig å profilere sammenhengen mellom utdanningsløp, forskerutdanning og forskning. Det bør utarbeides en standard som mal for hva som skal være tilgjengelig av informasjon på web om forskerutdanning/forskerskoler på institusjonsnivå, fakultetsnivå og på instituttnivå. All informasjon om forskerutdanningen skal være tilgjengelig på engelsk, og der det er naturlig skal PhD-kurs beskrivelser være på både norsk og engelsk. Alle forskerutdanningskurs ved UiB bør profileres samlet både eksternt og internt i tillegg til i fagmiljøene der de er utviklet. Kurs på forskerutdanningsnivå som UiB gir kan alle legges inn i studieadministrativt system (FS) og administreres som studieemner generelt. Dette gjelder både regulære kurs, éngangskurs og uregelmessige kurs.

6.7 Forventinger og ansvar – informasjon; behov for *Håndbok for forskerutdanningen*

UiB må fra første dag være tydelig på hva som tilbys og hva som forventes av PhD-studenten for å kunne gjennomføre et doktorgradsarbeid på normert tid. Det må være en felles forståelse mellom institusjonen, veilederen og PhD-studenten om hvilke krav og rettigheter som inngår. I Storbritannia har en nasjonale retningslinjer utarbeidet etter initiativ fra universitetene, de såkalte *Code of Practice*; eller håndbok, som gir entydig informasjon om hva som forventes av PhD-studenten og hva som er det institusjonelle ansvaret. En undergruppe fra utvalget besøkte Universitetet i Bristol og University College London for å lære av deres erfaringer. Retningslinjene derfra bør kunne tilpasses som et tiltak også ved UiB. Anbefalingene i EU-kommisjonens *Charter for Researchers* og *Code of Conduct*, bør innarbeides i håndboken.

Utvalget mener videre at alle PhD-studenter bør tilbys minst én gang i året et felles oppstartskurs på institutt- eller fakultetsnivå for å utvikle faglige og sosiale fellesskap, samt få en gjennomgang av håndboken, *Code of Practice* for forskerutdanningen.

6.8 Tiltaksforslag

3. Utarbeide håndbok for forskerutdanningen (*Code of practice*).
4. Profilere tydeligere sammenhengen mellom utdanningsløp, fakultetenes doktorgradsprogram, forskerskoler og forskning. Utarbeide en felles mal for nettinformasjon om forskerutdanning/forskerskoler.
5. Innføre forsøksordning for studieløp med smidigere overgang fra master og profesjonsstudier til PhD-utdanningen. Etablere et antall stipendier for masterstudenter som viser et spesielt forskerpotensial.

7 VEILEDNINGSMILJØ OG FORSKERSKOLER

Vektlegging av veilederrollen og utvikling av gode modeller for veiledning, er viktig både i forskningsgruppene og i forskerskolene. Utvalget mener veiledere må tilbys kurs og møteplasser for erfaringsutveksling om veilederrollen. Dette kan gjøres for eksempel gjennom veiledersamlinger der utvalgte problemområder drøftes. Kurset *forskningsveiledning* for veiledere ved UiB⁴⁷ ble fremholdt som et eksempel på *best practice* i pågående benchmarking av PhD-studier ved 5 universitet i Nord-Europa⁴⁸. For å begrense avhengigheten av en veileder, og for å gi større bredde, mener utvalget at en skal tilstrebe at alle PhD-studenter har en hovedveileder og en medveileder. Det bør så langt det er mulig tilbys internasjonal fagkompetanse i veilersteam v/eks bruk av professor II-stillinger som medveiledere. Hovedveileder og medveileders ansvar må tydeliggjøres både for PhD-studentene og for veilederne. Ved oppstart må det videre gis tydelig informasjon om plikter og rettigheter under studiet og hvem som har ansvar for hva i oppfølgingen av doktorstudenten. Dette kan gjøres enkelt og oversiktlig gjennom utarbeiding av en institusjonell *Håndbok for forskerutdanningen (Code of Practice)* til alle doktorgradsstudenter og veiledere, og som det informeres om i velkomstarrangement for nye veiledere og PhD-studenter. En kan tilpasse dette til norske forhold ved å ta utgangspunkt i erfaringer fra England. Ved University College London er det et obligatorisk to-timers kurs for alle nyansatte der de skal sette seg inn i *Code of Practice for Graduate degrees*. Det er videre jevnlig tilbud om dagskurs og lunsjseminar om utvalgte tema initiert av veilederne. En bør tilstrebe lignende tilbud for UiBs veiledere.

7.1 Betydningen av forskningsmiljøet

En forskerutdanning med høy kvalitet er fundamentalt avhengig av kvaliteten i forskningsmiljøene. Hovedandelen av tiden i løpet av en doktorgrad brukes på avhandlingen og det er avgjørende for gjennomføringen at god veiledning er tilgjengelig og er av en høy faglig kvalitet. Det er derfor viktig å legge til rette for forskningsaktive fagmiljø som er store nok, har tilstrekkelig med forskningsressurser, har nok veiledere og der utdanning og forskning henger sammen. Forskerutdanningen ved UiB preges i økende grad av en endring i forskningsorganiseringen, der det etableres forskningsgrupper på instituttnivå og på tvers av institutter. PhD-studentene er viktige medlemmer i forskningsgruppene og stadig flere har også tilbud om å knytte seg til en forskerskole. Forskerskolen skal fungere som en utvidet møteplass og faglig nettverk med seminarer og doktorgradskurs der PhD-studenter, veiledere og gjesteforskere møtes. Det er hovedveileder sin oppgave å inkludere doktorgradsstudenter i sin forskningsgruppe og i sitt faglige nettverk. Gode faglige miljø rundt PhD-studentene finnes i velfungerende forskningsgrupper og forskerskoler. En forskerskole kan ikke erstatte den faglige rammen et sterkt vitenskapelig miljø i en forskningsgruppe gir. Merverdien av forskerskolene vil være størst for fagmiljøer som ikke er så store, da forskerskolen her kan spesielt tilby nettverk gjennom og kontaktflate med flere PhD-studenter og veiledere fra andre miljø enn modermiljøet. Utvalget fremhever muligheten av å involvere universitetsstipendiater og postdoktorer i drifting av forskerskoler hvor de kan ha kvalifiserende pliktarbeid tilknyttet en forskerskole.

---

⁴⁷ Påbygningsmodul på 5 studiepoeng i Program for universitetspedagogikk, UiB:
<http://www.uib.no/plf/kurs/kurskalender.htm>

⁴⁸ The Northern European Benchmarking Project, benchmarking of Doctoral training (PhD) University of Århus 2008

UiB har 18 forskerskoler våren 2008 med ulik organisering (vedlegg 2). Noen er disiplinære, noen er tematiske, andre er nasjonale eller nordiske nettverksforskere. Ved UiB er det også forskerskoler med internasjonal godkjenning innenfor EMBL-systemet⁴⁹ der fagmiljø ved UiB samarbeider om forskerutdanning. Våren 2007 underskrev UiB en avtale om deltakelse i MENTOR⁵⁰, et europeisk nettverk for institusjonelt samarbeid om forskerutdanning innenfor marine fag. Nettverket består av institusjoner i Brest, Kiel, Southampton, Bremen/Bremerhaven og Bergen, som samlet utgjør et tyngdepunkt for marin forskning i Europa. Utvalget mener det er viktig at kvalitetskriterier for forskerskoler⁵¹ identifiseres og ivaretas, men det er ikke ønskelig med sterk overstyring av organiseringen av disse.

7.2 Tiltaksforslag

6. Tilby alle doktorgradsstudenter minst to veiledere.
7. Tilby tilknytning til forskningsgruppe og/eller forskerskole til alle som søker opptak til PhD-studiet, uavhengig av finansieringsgrunnlag.

8 TVERRINSTITUSJONELT SAMARBEID

Universitetet har utstrakt samarbeid om forskerutdanningen med sykehus og helseforetak, forsknings- og forvaltningsinstitusjoner, næringslivet, forskningsinstitutter og med høyskolene på vestlandet, samt Unifob. I tillegg er det i forskningsmiljøene omfattende nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid på eksternt finansierte prosjekter, der både norske og utenlandske PhD-studenter og postdoktorer er involverte. UiBs samarbeid med andre om forskerutdanning er preget av å være organisert på tre ulike måter: 1) et forskningssamarbeid hvor hovedtyngden av forskningsprosjektet ligger ved UiB; 2) forskningssamarbeid med hovedtyngden av prosjektet forankret ved samarbeidsinstitusjonen, og; 3) at PhD-studentens forskningsprosjekt ikke har sterk nok faglig forankring verken i institusjonen som finansierer PhD-studenten eller i UiBs faglige miljø. Dette kan ofte være tilfellet med høykolestipendiatene⁵².

8.1 Tilrettelegging for samarbeid med eksterne institusjoner i Bergen

Våre samarbeidspartnere vil ofte være ansvarlig arbeidsgiver for doktorgradsstudenter ved UiB. Det viktigste i forhold til våre samarbeidsinstitusjoner er et reelt forskningssamarbeid

---

⁴⁹ European Molecular Biology Laboratory i Heidelberg som er en europeisk forsknings- og forskerutdanningsorganisasjon. UiB har en institusjonell avtale om doktorgradssamarbeid i *EMBL's International PhD Programme* med om lag 170 PhD-studenter totalt. Norge betaler deltakeravgift sammen med 20 andre land i Europa for å delta i dette nettverket.

⁵⁰ MENTOR- Marine European Network of Training of Researchers.

⁵¹ Kvalitetskriteriene er identifisert og konkretisert i Forskningsutvalgssak (FU-sak 08/03)

⁵² Samarbeid med høyskoler om forskerutdanning: erfaringer fra VNN-FU PhD-utdanning del 2 og del 3 Professor Bente Wold, fagansvarlig, Problemnotat til Forskningsavdelingen 20/10-07

mellom forskningsmiljø ved begge institusjonene. Kravet om at PhD-studenten skal være tilknyttet et aktivt forskningsmiljø er ufravikelig uansett hvilken finansiering eller faglig tilknytning stipendiaten og PhD-studenten har. Tverrinstitusjonelt samarbeid om forskerutdanning skal være basert på forskningssamarbeid og regulert gjennom bindende avtaler mellom institusjonene, doktorgradsstudentene og veilederne.

UiB har som gradsgivende institusjon ansvaret for det faglige innholdet og kvalitetssikring av opplæringen i forskerutdanningen. Dette ansvaret skal ikke kunne delegeres til andre forskningsmiljøer ved forskningsinstitutt eller helseforetak, uansett hvor studenten er finansiert fra og uansett hvor hovedtyngden av PhD-studentens forskningsprosjekt ligger. UiB gir veiledning innen de forskningstema hvor veiledningsmiljøene anser at de har forskningskompetanse og forskningsinteresse.⁵³ For å sikre god oppfølging av doktorgradsstudenten og felles forståelse for kvalitet i forskerutdanningen, er det viktig med god kontakt mellom fagmiljøene ved UiB og hos samarbeidspartnerne.

PhD-studenter som inngår i samarbeid med eksterne institusjoner vil ofte ha sitt ansettelsesforhold hos UiBs eksterne samarbeidspartner. Noen av arbeidsoppgavene ved denne institusjonen kommer ofte i tillegg til doktorgradsarbeidet, i alle fall for en del av tiden. For de samarbeidende institusjonene og doktorgradsstudenten selv kan dette gi uklarheter på grunn av kryssende rettigheter og plikter. Opptak til forskerutdanning er et vilkår for tiltredelse i stilling som stipendiat⁵⁴. PhD-studentens beste skal legges til grunn for hvordan forskeropplæringen skal organiseres og stipendiatperioden skal gjennomføres.

8.2 Helseforetak på vestlandet

Samarbeidet med helseforetak er nødvendig for å koble klinisk forskning med pasientnære spesialfelt. Det medisinsk-odontologiske fakultet organiserer samarbeidet om forskerutdanning i kliniske fagområder gjennom forskerskolen for klinisk medisin. Det er opprettet en forskerskole i Klinisk- og utviklingspsykologi ved Det psykologiske fakultet, og den vil på sikt kunne tenkes å utvides til en tverrfakultær skole med fokus på bl.a. Mental helse. Det er videre opprettet en tverrfakultær forskerskole i kognitiv nevrovitenskap. Det vil fremover være sentralt å videreutvikle samarbeidet med Helseforetaket om forskerutdanningen og forskerskolene. Spesielt viktig er det å styrke oppfølgingen av PhD-studenter tilsatt i helseforetak som arbeider med en doktorgrad uten å ha faglig sterk tilknytning til UiBs forskningsmiljø. Mange av disse arbeider i dr.philos-tradisjonen og søker opptak til forskerutdanningen like før disputering. Det medisinsk-odontologiske fakultet søker nå å registrere disse i forskerutdanningen og med tilknytning til aktuell forskerskole for å kunne tilby et bedre faglig tilbud til disse studentene. Utvalget mener det er viktig at det tilrettelegges for PhD-studenter som deltidsstudenter i kliniske settinger. Det bør stilles krav om minimum 50 % tid til arbeid med doktorgraden for å bli tatt opp til organisert forskerutdanning.

---

⁵³ Samspill mellom universiteter og høyskoler, innstilling fra en arbeidsgruppe sak 03/08 Forskningsutvalget, UHR.

⁵⁴ Forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat, <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20060131-0102.html>

8.3 Forsknings- og forvaltningsinstitusjoner i bergensområdet

UiB har i lang tid samarbeidet om forskerutdanningen med forskningsinstitusjoner som for eksempel Havforskningsinstituttet (HI) og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES), Unifob, Nansen-senteret, CMI og CMR. Stipendiater som er tilsatt ved disse institusjonene har tilgang på store og gode forskningsmiljøer, og forskere som ofte har komplementær kompetanse sammenliknet med vitenskapelige ansatte ved UiB. Det er derfor ønskelig å bygge ut og styrke dette samarbeidet.

8.4 Høyskoler på vestlandet

Samarbeid mellom høyskoler og universitet om forskerutdanning byr på spesielle utfordringer i fag der høyskolene ikke har aktive forskningsmiljø og ikke har rett til å gi doktorgrad. Høyskolestipendiatene er ofte rekrutterte ved høgskolene for å bygge opp et forskningsmiljø knyttet til profesjonsutdanningen. Skal høyskolestipendiaten tilbringe hele eller deler av doktorgradsperioden ved den institusjon som finansierer stillingen, må disse kunne tilby et fagmiljø av forskere og andre stipendiater, innen forskningsfeltet stipendiaten tar doktorgrad i, av tilstrekkelig omfang og faglig bredde⁵⁵. Hvis finansierende institusjon ikke kan tilby dette er det viktig å sørge for at høyskolestipendiatene deltar som PhD-studenter i et forskningsmiljø ved UiB. Høyskoleansatte som er under forskerutdanning må ikke tillegges større ansvar i pliktarbeid enn hva som kan forventes av en universitetsstipendiat som er under utdanning. Vestnorsk nettverk⁵⁶ (VNN) har opprettet et gjensidig samarbeid om forskerutdanning, VNN-FU.⁵⁷ PhD-studentene i nettverket i VNN-FU får tilbud om fellessamlinger og stipendiatnettverk. VNN-FU har 20 PhD-studenter som er tatt opp på forskerutdanningen ved UiB siden 2005. Så langt har én PhD-student levert inn avhandling. UiB har nylig inngått en mer forpliktende avtale i UH-nett Vest med tre høyskoler på Vestlandet. Denne avtalen omfatter også samarbeid om forskerutdanning. Utvalget mener at samarbeidsordningen VNN-FU bør evalueres og søke samordning med UH-Nett vest.

8.5 Samarbeid nasjonalt og nordisk

De fleste fagområder ved UiB deltar i nasjonale samarbeidsprosjekt som inkluderer forskerutdanning. Noen av disse har opprettet nasjonale forskerskoler. Med NFR-bevilgningen til nasjonale forskerskoler f.o.m. 2008 kan en forvente at omfanget av nasjonalt forskningssamarbeid som omfatter forskerutdanning vil øke, der det er viktig at UiB her kommer tungt med fra starten av. Omfanget av nasjonale og nordiske forskerkurs er dessuten økende, og noen av disse kan inngå i felles studieprogram på tvers av institusjoner. Det var for eksempel tilfellet med ”*Gruppe for tverrfaglig forskning om helse og sykdom i et kulturelt perspektiv*”. Et annet eksempel er *Nordic Centre of Excellence on Food, Nutrition and Health* ved Institutt for Indremedisin, et institutt som har mottatt en større bevilgning fra NordForsk.

---

⁵⁵ Utvalget er her helt på linje med UHRs innspill til ny stortingsmelding om rekruttering til forskning.

⁵⁶ Vestnorsk nettverk er et forum for informasjons- og erfaringsutveksling mellom universitetene og høgskolene på Vestlandet, og innbefatter Høgskolen i Agder (Nå Universitetet i Agder), Høgskolen Stord/Haugesund, Høgskolen i Bergen, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskulen i Volda, Høgskolen i Ålesund, Høgskolen i Molde, Universitetet i Stavanger og Universitetet i Bergen. Nettverket skal blant annet fremme utdannings- og forskningspolitisk samarbeid mellom medlemsinstitusjonene.

⁵⁷ Hovedmålet for VNN-FU er å styrke forskningen i regionene, både kvantitativt og kvalitativt gjennom samarbeid om forskerutdanning.

Også det nordiske samarbeidet om forskerskoler vil fortsette å vokse fremover, fordi Nordisk Råd har egne finansieringsordninger.

8.6 Tiltaksforslag

8. Pålegge stipendiater med annen arbeidsgiver og arbeidssted enn UiB å avtale perioder med forskningsopphold i UiBs forskningsmiljø.

9 INTERNASJONALISERING

Gjennom UiBs Handlingsplan for internasjonal virksomhet 2007–2009 (kap.4) har Universitetsstyret vedtatt å iverksette egne internasjonaliseringstiltak for forskerutdanningen. I tillegg til forslagene nedenfor, vises det til disse tiltakene. Det har vært en viktig forutsetning i utvalgets arbeid at internasjonalisering i forskerutdanningen skal gi en merverdi gjennom styrket kvalitet og bedre tilgang til internasjonale nettverk.

Internasjonalisering kan omfatte ulike tiltak og realiseres på ulike måter i ulike fagmiljøer. I forskerutdanningen kan det for eksempel dreie seg om utenlandsopphold for egne doktorgradskandidater eller mottak av utenlandske kandidater enten for kortere studieopphold eller for ordinær rekruttering til UiBs stipendiatstillinger. Utenlandske doktorgradsstudenter blir stadig viktigere for rekrutteringen til UiB⁵⁸ og for utvikling av internasjonalt samarbeid. Bruk av utenlandske professor II kan også gi forskerutdanningen en verdifull internasjonal dimensjon. Engasjement av utenlandske professor II i forskerutdanningen brukes i dag ved enkelte fakultet med svært gode erfaringer, og utvalget ser dette som en ”best practice” ved UiB. Ordningen med et utenlandsk medlem i bedømmelseskomiteen bør praktiseres der det ikke er faglige grunner til å la være.

For internasjonal utveksling på doktorgradsnivå finnes gunstige finansieringsordninger (Marie Curie, European Research Council-stipend (ERC-stipend), Erasmus Mundus⁵⁹) der norske myndigheter ønsker sterk norsk deltakelse. Konkurransen er hard, og miljøer som har mulighet til å delta må være i forskningsfronten. Deltakelse i slike ordninger vil kunne sikre UiB svært gode internasjonale doktorgradsstudenter og tilgang til internasjonale nettverk.

Gjennom NUFU og kvoteprogrammet har UiB etablert en rekke avtaler og nettverk for PhD-utdanning knyttet til kapasitetsbygging rundt internasjonalt forankrede felles forskningsprosjekt. Et eksempel er Makarere-universitetet i Uganda hvor UiB har en 15-års rammeavtale og hvor UiB det siste tiåret har bidratt til å utdanne over 30 doktorander. Utvalget mener UiB må bidra til å aktivt styrke og kvalitetssikre forskerutdanning i institusjonssamarbeid med universiteter i lavinntektsland gjennom avtaler med særlig vekt på NUFU og kvoteprogrammet.

---

⁵⁸ For eksempel er 56 av 102 stipendiater (55 %) rekruttert og tatt opp til forskerutdanningen ved MN-fakultetet f.o.m 2007 t.o.m mars 2008 utenlandske statsborgere.

⁵⁹ Info om det nye Erasmus Mundus programmet: http://www.aca-secretariat.be/08events/Seminars/Seminars%202008/Presentations/angelique_verli.ppt

Formelle/institusjonelle og uformelle nettverk med utenlandske forskere/institusjoner bør utnyttes strategisk i forskerutdanningen, blant annet i videreutvikling av fokuserte sommerforskerskoler (som *Bergen Summer Research School*). Utvalget mener en videreutvikling av sommerforskerskoler må vektlegges for å styrke ”internasjonalisering hjemme”.

Internasjonalisering kan ha form av samarbeid om doktorgraden gjennom felles veiledning (co-tutelles) eller fellesgrader (joint degrees). Det er i de senere år opparbeidet erfaringer i enkelte fagmiljøer med felles veiledning der både UiB og den utenlandske samarbeidsinstitusjonen utsteder doktorgraden etter en bestemt avtale for hver enkelt PhD-student (co-tutelle). Utvalget er bedt om å vurdere utvikling av administrative rutiner for fellesgrader (co-tutelles) og finner at det bør være en sentral administrativ oppgave ved UiB å koordinere arbeidet med akademiske fellesgrader og co-tutelle-ordninger.

9.1 Utenlandsopphold i forskerutdanningen

Utvalget vurderer det som særlig viktig at utenlandsopphold er faglig godt tilrettelagte og relevante for PhD-studentenes forskningsprosjekt og avhandlingsarbeid. Veileder bør spille en avgjørende rolle m.h.t. anbefaling av institusjon eller fagmiljø hvor kandidaten skal oppholde seg. UiB har både bilaterale samarbeidsavtaler og medlemskap i institusjonelle nettverk⁶⁰ som kan benyttes av doktorgradsstudenter i forbindelse med utenlandsopphold. Utvalget mener at PhD-studentene ved tilrettelegging for lengre studieopphold (3 mnd. eller mer) skal få faglig anbefaling mht valg av utenlandsk fagmiljø av veileder. Veileder og PhD-student skal i tillegg tilbys administrativ støtte vedrørende utenlandsopphold ved sentral serviceenhet og ved fakultet og/eller institutt. Det må være helt klart hvilken administrativ støtte som gis hvor.

NIFU-STEP⁶¹ har kartlagt doktorgradsstudenter og postdoktorers erfaringer med utenlandsopphold. Av 2007-undersøkelsen fremgår det at 40 % av doktorgradskullene 2002 og 2005 har hatt et faglig utenlandsopphold. Andelen for UiB er 47 %. Over 80 prosent hadde svært godt eller relativt godt utbytte av utenlandsoppholdet.

UiBs IPOD-undersøkelse⁶² viste at relativt få av våre doktorgradsstudenter hadde et lengre utenlandsopphold, men et flertall hadde deltatt på internasjonale konferanser eller lignende. IPOD-undersøkelsen avdekket flere utfordringer knyttet til tilrettelegging for lengre studieopphold i utlandet under doktorgradsperioden:

- Tilrettelegging for et lengre utenlandsopphold er problemfylt for mange. Doktorgradstudentene er ofte i 30-årene og har familie med ektefelle og barn. De fleste oppga økonomiske grunner til at et utenlandsopphold ikke ble vurdert som realistisk

---

⁶⁰ For eksempel Coimbra-gruppen (www.coimbra-group.be) og WUN-nettverket (Worldwide University Network www.wun.ac.uk/index.php).

⁶¹ NIFU STEP RAPPORT 35/2007: Svein Kyvik og Terje Bruen Olsen: Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter.

⁶² Internasjonalt prosjekt for organisert doktorgradsutveksling (IPOD) <http://www.uib.no/fa/content/PhDEducation/IPOD.pdf>. En prosjektgruppe foretok i løpet av 2006-2007 en undersøkelse blant 555 av UiBs registrerte doktorgradskandidater (ca 50%) og deres internasjonale erfaringer, samt hvilke faktorer som hadde motvirket studieopphold i utlandet.

- Lov- og regelverk for offentlige støtteordninger i Norge (kontantstøtte, barnetrygd, skatteavtaler m.m.) er i mange tilfeller ikke tilpasset utenlandsopphold
- Mangel på informasjon, service, tjenester og hjelp fra universitetet ble oppgitt som en flaskehals.
- Mangel på hjelp fra veileder med tilrettelegging av studieopphold i et utenlandsk forskningsmiljø ble hyppig påpekt.
- Kvinnelige PhD-studenter oppga større vansker med tilrettelegging for utenlandsopphold på grunn av familieforhold/omsorgsansvar for små barn

9.2 Mottak av utenlandske doktorgradsstudenter

Det er en utfordring å legge tilrette for at utenlandske potensielle doktorgradsstudenter 1) velger Norge som studieland for sin PhD-grad og 2) blir værende i Norge etter avlagt doktorgrad. Det danske "Fremtidspanelet" som i 2008 la frem sine "12 anbefalinger for dansk videnpolitikk" sier at Danmark skal tiltrekke seg langt flere utenlandske forskere og at "*Danmark skal delta langt mere offensivt i den globale konkurranse om utenlandske studenter*".⁶³ Virkemidlene for å få dette til er i tillegg til attraktive forskningsmiljøer, tilrettelegging for mottak av utenlandske forskere med hensyn til bolig for familien, tilrettelegging av skoletilbud for medfølgende barn og tiltak for aktiv sosial integrering av familien. Fremtidspanelet foreslår en endret skatteordning for utenlandske forskere som kommer til Danmark. Universitetet i Oslo har de siste to årene gjort en omfattende datainnsamling om mottak av utenlandske forskere, herunder PhD-studenter. Konklusjonen er at det er et stort forbedringspotensial. For UiB er det likeledes et stort behov for sentralt koordinerte mottaksrutiner hvor veiledning og informasjon om utenlandsopphold for PhD-studenter også kan tilbys. Et viktig bidrag i denne sammenheng er den nylig opprettede mobilitetsportalen og kontaktpersonen som har et spesielt ansvar for utenlandske PhD-studenter, postdoktorer og forskere <http://uib.no/english/Guests/>. Utvalget mener at UiB i den anledning må etablere nærmere kontakt med NAV, særlig NAV Utland, for økt kompetanse og bedre servicetilbud til både studenter og tilsatte stipendiater om rettigheter og plikter.

9.3 Tiltaksforslag

9. Orienter systematisk om utenlandsopphold i starten av doktorgradsperioden. Gi veiledere hovedansvar for faglig anbefaling om valg av institusjon for oppholdet. UiBs PhD-studenter skal oppfordres til utenlandsopphold. Oppholdet skal kunne ha fleksible tidsrammer slik at kvalitet og relevans settes foran kvantitet.
10. Utnytte internasjonale nettverk og relasjoner strategisk for å styrke "internasjonalisering hjemme".

---

⁶³ "Rapport fra Fremtidspanelet- 12 utfordringer for videnpolitikken", København: Ministeriet for Videnskap, Teknologi og Udvikling, 2008.

10 OPPLÆRINGSDELEN OG FORSKERUTDANNINGSKURS

10.1 Læringsmål og utvidet kompetanse

Universitetet skal utdanne forskere som har høy kompetanse i sine forskningsfelt, som utøver god forskningsskikk og forskningsetikk, og som samtidig innehar breddekompetanse innefor sitt fagområde. Det er viktig at denne forskningskompetansen bringes videre til andre forskningsfelt innenfor academia, til samfunnet mer generelt, men også til yrkesutøvelse på andre arenaer. PhD-studentene må derfor også tilegne seg kompetanse av en mer generell art i løpet av studiet som kan overføres til arbeid også utenfor academia. Mye av denne kunnskapen kan tilegnes ved kandidatene deltakelse i aktive forskningsmiljøer hvor de opparbeider kunnskap om prosjektledelse, søkning om prosjektfinansiering og skriftlig og muntlig formidling av forskningsresultater. Utover dette er det likevel et behov for å tilby verktøykurs for å styrke generelle kvalifikasjoner som er viktige innen forskning, men som også kan overføres til arbeid utenfor academia; derfor omtales de ofte som ”*transferable skills*”⁶⁴. Dette kan f. eks være kurs i akademisk skriving, forskningsledelse, forskningsformidling, god forskningsskikk, mediehåndtering, kommersialisering av forskning og prosjektledelse som kan tilbys alle studenter i forskerutdanningen. Kursene bør være av mindre omfang og skal vanligvis ikke gi studiepoeng. En oversikt over slike kurs bør samles sentralt.

10.2 Opplæringsdel

Utvalget ønsker å bevare den fleksibilitet som i dag ligger i reglementet, hvor minimumskrav er satt til 30 studiepoeng⁶⁵ (sp) i kursdelen av forskeropplæringen (vitenskapsteoretiske kurs inngår i disse), mens avhandlingsarbeidet er normert til 2.5 år. Doktorgradsstudenten kan ta mer enn 30 studiepoeng uten at dette skal gå ut over omfanget og nivået på avhandlingsarbeidet. Muligheter og begrensninger knyttet til opplæringsdelen bør formidles i en institusjonell *Code of Practice*. Utvalget mener det må innføres studiepoeng på alle kurs i forskerutdanningen, med unntak av såkalte ”verktøykurs” i form av kortkurs. Det bør være anledning til å kunne godkjenne nivå-200 kurs når dette er faglig relevant. Det er likevel viktig at minst 20 sp av opplæringsdelen tas som avanserte kurs på doktorgradsnivå.

PhD-studenter som er tilknyttet forskerskoler og følger egne forskerskoleopplegg skal også kunne delta på faglige aktiviteter utenfor forskerskolen. Kurs kan gjennomføres ved eget fakultet, andre fakulteter ved UiB eller ved andre institusjoner i Norge, Norden eller verden for øvrig og godkjennes etter søknad. Gjennomføring av kurs ved andre institusjoner er en utbrakt praksis blant PhD-studentene. Denne praksisen illustrerer dels at UiB per i dag ikke tilbyr nok doktorgradskurs for å dekke behovet, men samtidig gir den uttrykk for at universitetet har nasjonalt og internasjonalt samarbeid om forskerutdanning, samt at UiBs

---

⁶⁴ *Transferable skills* refererer til kunnskap av en mer generell art og som PhD-studentene tilegner seg i løpet av forskerutdanningen. Dette kan være prosjektledelse, teamarbeid, evne til å løse komplekse problemstillinger, arbeide mot en tidsfrist, formidling etc. Denne typen kunnskap vil være nyttige både i forskeryrket og andre yrker utenfor academia.

⁶⁵ ECTS med 30 timer pr studiepoeng i *student investment time/work investment time*. I internasjonalt utdanningssamarbeid opereres det med et ukes arbeidsomfang på 45 timer pr uke.

PhD-studenter gjennom disse har gode muligheter for å etablere seg i internasjonale faglige nettverk. Utvalget er opptatt av at alle PhD-studenter skal ha anledning til å ta eksterne forskerutdanningskurs, internasjonalt og nasjonalt. Det bør etableres en sentral oversikt over kurs som kan inngå på doktorgradsnivå.

10.3 Tiltaksforslag

11. Etablere felles informasjon om forskerutdanningskurs på sentralt nettsted i tillegg til sentral koordinering av ”verktøykurs”; transferable skills (akademisk skriving, forskningsledelse, søknadskompetanse, prosjektledelse etc.) som tilbys i de ulike fagmiljøene.

11 ADMINISTRASJON OG RAPPORTERING

Administrasjon av forskerutdanningen er viktig for å kunne støtte opp under den faglige aktiviteten, men også for institusjonell oppfølging av forskerutdanningen ved utarbeiding av statistikker og analyser av forskerutdanningen. Det er nødvendig med enhetlig og felles informasjon til PhD-studenter. Det er ønskelig at det utarbeides en *Code of Practice* for forskerutdanningen som ivaretar PhD-studentenes rettigheter og plikter og tydeliggjør både institusjonens ulike enheters og PhD-studentens ansvar i forskerutdanningen. Rask tilsetting og oppstart på doktorgradsprosjekt er viktig for å kunne rekruttere forskningstalentene. Samkjøring av tilsettingsprosess og opptaksprosess er derfor nødvendig. Å bedømme søkere til stipendiatstillinger skal ikke ta like lang tid som bedømmelse til faste vitenskapelige stillinger, selv om det i dag legges en del tidsmessige føringer grunnet tilsettingsreglementets krav⁶⁶. Administrativt arbeid med registrering, rapportering, kvalitetssikring, statistikk og analyse må også styrkes. Dette vil gi fagmiljøene bedre oversikt over doktorgradsstudentene som fagmiljøene har veiledningsansvar for.

11.1 Fellesseksjon for forskerutdanning

UiB mangler i dag en sentral administrativ koordinering av informasjon om forskerutdanningen. Det er behov for koordinering av utadrettet virksomhet overfor PhD-studentene, fakultetene og instituttene, men også overfor potensielle studenter og for institusjoner UiB samarbeider om forskerutdanning med. UiB mangler også koordinering og administrativ tilrettelegging for aktiviteter på tvers av fakultet, og det er fremdeles betydelige utfordringer med innhenting og vedlikehold av informasjon om og rapportering i forskerutdanningen. Utvalget har identifisert følgende oppgaver som felles forskerutdanningsoppgaver som det er behov for en større koordinering av:

- Ansvar for datakvalitet for informasjon om og rapportering av forskerutdanningen

---

⁶⁶ Humanistisk fakultet ved Universitetet i Århus har innført en maksimumstid fra utlysning av stilling til tilsetting som stipendiat og opptak i forskerutdanningen. Den totale prosessen skal gjennomføres på maksimum 3 måneder.

- Koordinering og kvalitetssikring av UiBs rapportering vedrørende forskerutdanningen til Kunnskapsdepartementet og DBH
- Profilerings- og informasjon om forskerutdanning: oppdatering og drift av sentrale forskerutdanningssider
- Arrangering/koordinering av velkomstarrangement til UiB for nye PhD-studenter med orientering om UiB og om UiBs forskerutdanning
- Veiledningstjeneste for praktiske og administrative spørsmål om internasjonalisering i forskerutdanningen (finansieringsmuligheter, utreiseassistanse, mottak av internasjonale PhD-studenter etc.)
- Koordinering av UiBs co-tutelle ordning og arbeid med akademiske fellesgrader (joint degrees)
- Koordinering av samarbeidsavtaler med partnerinstitusjoner
- Koordinere informasjon om forskerkurs
- Ansvar for koordinering av tilbud om ikke-faglige komponenter (verktøykurs)
- Koordinering av møteplasser/kurs for veiledere

For å styrke servicen overfor fagmiljøene og fakultetene, foreslår utvalget at UiB etablerer en *Fellesseksjon for forskerutdanningen* ved FA. Utvalget mener at denne vil kunne forbedre servicenivået overfor fakultet og fagmiljø gjennom å ta ansvar for fellesoppgaver som det ikke er naturlig at ligger på fakultetene, og dessuten å koordinere administrative forhold om forskerutdanningen mellom sentrale stabsavdelinger, Samspill mellom fellesseksjonen og fakultetene bør spille en viktig rolle i utarbeidelsen av administrative rutiner for forskerutdanningen, noe som er nødvendig for lette det administrative arbeidet med forskerutdanningen i fagmiljøene.

Utvalget vil fremheve at en slik administrativ fellesseksjon *ikke* skal ha ansvar for det faglige innholdet i forskerutdanningen – og dermed ikke for oppfølging av den enkelte PhD-student -, og skal heller ikke ha beslutningsmyndighet når det gjelder forskerutdanningen. Konkret utforming og fordeling av ansvar for oppgaver mellom denne sentrale seksjonen og fakultetene må utredes i samarbeid med fakultetene. Videre må faglig ledelse av seksjonen avklares.

11.2 Administrativt ansvarsnivå i forskerutdanningen

Utvalget anbefaler en gjennomgang av administrative oppgaver tilknyttet forskerutdanningen i forhold til hva som skal utføres sentralt, på fakultet og på institutt. Utvalget har diskutert om det kan være hensiktsmessig å overføre noen ansvarsforhold fra fakultet til institutt. Dette gjelder spesielt ved opptak og tilsetninger. En slik overføring vil kunne kreve administrative ressurser på instituttnivå, men en slik delegering kan være rasjonell for store institutt. En slik arbeidsfordeling kan også skje uten at myndighetsansvaret delegeres; fakultetet skal likevel ha det overordnede ansvaret.

11.3 Samordning av tilsetting og opptak

For at tilsetting i stipendiatstillinger og opptak på doktorgradsprogrammene skal være kvalitetssikret, og skje raskt og smidig, kreves det at det er god koordinering mellom de vitenskapelige ansatte som står for den faglige vurderingen av søkerne og de ulike nivåene som fatter vedtak (institutt, fakultet, program for forskerutdanning) og administrativ oppfølging av faglige vedtak. Det går i dag for lang tid fra utlysning til tilsetting i

stipendiatstilling. Og det tar for lang tid fra tilsetting til opptak av stipendiaten som PhD-student i forskerutdanningen. Tilsetting er en personaladministrativ oppgave med betydelige faglig-administrative vurderinger mens opptak krever faglig vurdering og innebærer en god del forskningsadministrative oppgaver. Opptak til forskerutdanninga forutsetter at en enten er *tilsatt* i stipendiatstilling (UiB eller NFR), er *eksternfinansiert* eller har *kvotestipend*. Det er en relativt liten andel som har privat finansiering. Fakultetene har i varierende grad samkjørt tilsettingsprosessen i stipendiatstillinger med opptaksprosessen til forskerutdanningen. Utvalget slår fast at hovedpraksis for stipendiatstillinger (UiB/NFR) skal være at PhD-studentene får opptak til forskerutdanningen fra den dato de tilsettes i stipendstilling. Dette betyr at kvalifikasjonskriterier for opptak til forskerutdanningen må vurderes samtidig ved tilsetting. I tilsettingsreglementet må det gis en tremåneders frist til å få på plass veiledningskontrakt, opplæringsplan med planlagte kurs m.m.

Opptak til forskerutdanningen med annen finansiell ordning (f. eks høyskolestipendiat, kvotestipend, ansettelse ved forskningsinstitusjon, helseforetak) skal følge hovedpraksis. Når allerede tilsatte stipendiater fra andre institusjoner søker opptak til forskerutdanningen ved UiB skal søkerens prosjekt og kvalifikasjoner vurderes i det fagmiljø ved UiB som vil ha veilederansvaret for disse PhD-studentene. Det er en fordel at kvalifikasjonene til disse blir vurdert før tilsetting. Havforskningsinstituttet innhenter i dag vurdering fra MN-fakultetet før de tilsetter i sine stipendiatstillinger.

11.4 Tilrettelegging for gjennomføring

Fagmiljøene er ansvarlige for at PhD-studentene gjennomfører på normert tid. Den faglige oppfølgingen av PhD-studentene er av avgjørende betydning for gjennomstrømningen i forskerutdanningen. I tillegg er det viktig med administrativ oppfølging av PhD-studenten i forhold til å legge til rette for permisjoner, fravær og registrering av faglig fremdrift og eventuelle avbrudd. KD krever i dag at universitetene skal rapportere om gjennomstrømning i forskerutdanningen⁶⁷. En økt fokus på tettere faglig og administrativ oppfølging av PhD-studenter vil kunne bidra til å få bedre oversikt over gjennomstrømningen samt gi muligheter til å identifisere hvilke eventuelle hinder som ligger til grunn for manglende fremdrift. For å kunne få en bedre oversikt over gjennomstrømningen på både studentnivå, instituttnivå og fakultetsnivå krever det en større fokus på detaljoppfølging av PhD-studentenes fremdrift, permisjoner og eventuelle avbrudd. En bedre framdriftsrapportering for den individuelle PhD-student, vil kunne gi informasjon og mulighet for utarbeidelse av statistikk som gir oversikt over gjennomstrømning ved instituttene og fakultetene. Dette vil gi fagmiljøene en unik mulighet til å følge opp sine studenter som gruppe i forhold til identifisering av hvilke forhold som eventuelt forhindrer gjennomstrømning på normert tid og hvilke årsaker som leder frem til avbrudd i forskerutdanningen. Instituttene og fakultetene vil således ha mulighet til å planlegge egne målrettede tiltak for sine egne PhD-studenter i forhold til de eventuelle utfordringer de har identifisert som aktuelle hinder for gjennomføring på normert tid.

Universitetet har mulighet til å innføre elektronisk registrering av PhD-studenter i forskerutdanningen for eksempel via et eget kandidatwebsystem (FS, studentweb). PhD-studentene må få ansvaret for å rapportere slik informasjon regelmessig. Semesterregistrering

---

⁶⁷ Gjennomstrømning er måleenheten på netto tidsforbruk i forskerutdanningen fra startdato (finansieringsdato) til leveringsdato. Dette regnes ut fra bruttotid minus godkjente permisjoner og sykdomsfravær.

for PhD-studentene forslås derfor innført, samt en felles framdriftsrapporteringsfrist ved UiB. PhD-studentene vil ha muligheten til å planlegge sitt forskerutdanningsløp inkludert opplæringsdel ved bruk av studentweb⁶⁸. En annen mulighet er å innføre et lignende system som ved University College London med et åpent kildesystem for en "Student log" og som gir muligheter for oppfølging av faglig progresjon og prosjektplanlegging. Dette er et system som er hensiktsmessig for både PhD-studentene og veilederne i forhold til kandidatens progresjon og loggføring av forskningsprosjektets framdrift.

Utvalget mener at en bør utarbeide felles rutiner for forskerutdanningsadministrasjon fra PhD-student, fagmiljø, institutt, fakultet, sentralt nivå. Utvalget anbefaler en revisjon og forenkling av ansettelses- og opptaksdokumenter. Opptaksavtale med veilederkontrakt bør oppdateres en gang hvert år. I dag er det ulikheter mellom fakultetene om vedlegg til doktorgradsdiplomet og om vedleggene er på engelsk eller norsk. Alle som har disputert må få samme type vitnemål og et *diploma supplement*. Utvalget mener at informasjon til PhD-studentene og dokumenter og diplom må samordnes mellom fakultetene.

11.5 Administrativ registrering og styringsdata – bruk av felles studentsystem (FS)

I dag registrerer fakultetene all studieadministrative data om doktorgradsstudenter⁶⁹, som er tatt opp i organisert forskerutdanning, ved UiB i Felles Studentsystem (FS)⁷⁰. Systemet inneholder informasjon om hele utdanningsløpet fra opptak til disputas, og tjener i hovedsak tre formål; saksbehandling, rapportering og utarbeiding av statistikk. Det er et system for å registrere, oppbevare og endre/korrigere data, og på samme tid er det et sentralt styringssystem til bruk for analyse av våre utdanningsprogram, for å holde oversikt over antall registrerte PhD-studenter og for å få informasjon om gjennomføring på bachelor, master og doktorgrad.

For å kunne gi bedre service overfor fagmiljøene som støtte for å vurdere framdrift på PhD-studentene i forskerutdanningen er det viktig at en etablerer interne rutiner som sikrer dialog mellom personal- og forskerutdanningsadministrasjon. Dette er viktig for å følge opp permisjoner for de PhD-studenter som UiB har arbeidsgiveransvar for. Det er i tillegg nødvendig med utarbeidelse av rutiner for innhenting av personalinformasjon også for eksterntfinansierte studenter slik at en på best mulig måte kan yte en tett faglig og administrativ oppfølging av PhD-studentene, samt etablere et godt register for forskerutdanningen. Dette vil gi fakultetene og instituttene en anledning til å bli klar over hvorvidt PhD-studenter har fallende progresjon (avvik) og på den måten kan ha mulighet til å mer systematisk følge opp disse på en god måte. Med tidlig informasjon og godt register bør frafallet kunne reduseres, i alle fall i gruppen som sliter på grunn av manglende oppfølging. I forbindelse med fagmiljøenes og fakultetenes rapportering av opptak og gjennomstrømning i forskerutdanningen, i tillegg til antall disputaser er det viktig at disse dataene er kvalitetssikret. I tillegg til rapportering av opptak, gjennomstrømning og disputaser er det

---

⁶⁸ I FS kan dette gjennomføres ved at PhD-studentene selv utarbeider egne utdanningsplaner som igjen kan brukes av veiledere, instituttene og fakultet til å følge opp PhD-studentenes progresjon.

⁶⁹ Opptaksdato, utdanningsbakgrunn, veiledere, fakultetstilhørighet, finansiering, bosted, permisjoner, studieemner, total utdanningstid, innlevering av fremdriftsrapport osv..

⁷⁰ FS er også blitt et viktig autoritativt system som leverer data til en rekke andre systemer. Det kan nevnes Eksternweb, studentportalen, Mi side, Bibsys, LIST, NSD, Sebra og flere andre databaser og institusjoner.

også behov for å samle informasjon om forskerskoler, avbrudd, tverrfaglighet og antall PhD-studenter innen de ulike satsingsområdene ved UiB. Fakultetenes etterspørsel om spesifikke rapporter som kan gi et mer detaljrikt bilde av forskerutdanningen, er økende.⁷¹ I dag har Utdanningsavdelingen (UA) begrensede muligheter for å lage slike rapporter for fakultetene da en ikke har felles rutiner for registrering av informasjon om forskerskoler, tverrfaglighet og lignende. Det er et økende antall PhD-studenter i forskningsmiljøer/grupper som går på tvers av institutt og fakultet, og det er viktig at det legges til rette for synliggjøring av dette i informasjons- og rapporteringssammenheng. Slik informasjon må også innhentes fra samarbeidsinstitusjonene. Alle PhD-studenter registreres med tilhørighet ved det fakultet hvor de er tatt opp. Hvis PhD-studenten er tverrfaglig og er tilknyttet forskerutdanningsmiljø ved flere enn et fakultet eller i tilfellet hvor PhD-studenten har tilhørighet til to institusjoner vil dette ikke kunne synliggjøres i noen rapporter da dagens FS-system ikke er lagt opp til å kunne rapportere dette.

Utvalget mener det er behov for en koordinering av registrering av data i FS og generelle administrative rutiner knyttet til forskerutdanningen, også personaladministrative rutiner. Dette er en oppgave som utvalget mener bør legges til en fellesseksjon for forskerutdanning.

11.6 Forskerutdanningsmelding

Utvalget foreslår én felles forskerutdanningsmelding for UiB utarbeidet på grunnlag av fakultetenes årlige rapporteringer i utdanningsmeldingen og forskningsmeldingen. Dette vil være en arbeidsoppgave som kan legges til fellesseksjon for forskerutdanning. En felles forskerutdanningsmelding for hele UiB vil være en årlig rapportering til styringsorganene hvor forhold som gjennomstrømning, frafall, avvik og andre viktige forhold knyttet til forskerutdanningen kan rapporteres.

11.7 Tiltaksforslag

- 12.** Legge til rette for enklere administrativ beslutningsstruktur slik at det er mulig å gjennomføre opptak og tilsetting i én og samme prosess.
- 13.** Etablere kontaktpunkt for stipendiaten før ankomst og mottaksapparat ved ankomst
- 14.** Forenkle tilsettingsrutiner for stipendiatstillinger for å få kortere saksbehandlingstid.
- 15.** Etablere fellesseksjon for forskerutdanning med informasjons- og administrative koordineringsfunksjoner.

---

⁷¹ Dette kan være f. eks fakultetsspesifikke rapporter på gjennomføring i forskerutdanningen over ulike tidsperioder, PhD-studenters tilknytning til forskerskoler, rapporter på veilederforhold osv..

12 PHD-REGLEMENTET

12.1 Myndighetsfordeling

PhD-utdanning foregår i fagmiljøene; ved institutter og i forskerskoler. Likevel er det ofte slik at fakultetene får en stor grad av detaljansvar for oppgaver som instituttene kan utføre mer effektivt. Fakultetene og ikke minst instituttene er ulike; og to fakulteter har ikke institutter. Noen institutt er større, mer etablerte og har langt mer erfaring med PhD-studenter enn andre. Det blir derfor vanskelig å påby en bestemt og generell myndighetsfordeling mellom fakultet og institutt. Utvalget mener at fakultetene må kunne forvalte PhD-reglementet slik at de kan delegere myndighet til instituttnivå der de finner dette tjenlig uten at dette er til hinder for tverrfakultære PhD-prosjekter. Dette krever en justering i PhD-reglementet.

12.2 Disiplinærbestemmelser

Utvalget mener det må utarbeides bedre retningslinjer til håndtering av fusk blant PhD-studenter og hvordan det vil bli reagert ved brudd på andre disiplinærbestemmelser. Reglementet har noen punkter om tvungen avslutning, som bygger på disiplinærbestemmelsene i Universitets- og høgskoleloven (UHL). Dette gjelder i praksis fusk, men kan også omfatte andre forhold. Det må gjøres en grenseoppgang, og utvalgets forslag er at disiplinærforhold som dekkes av UHL, legges til klagenemnda. Utvalget foreslår at fusk og uredelighet knyttet til både opplæringsdelen og avhandlingen i forskerutdanningen legges til klagenemnda. Aktsomhetsnormen for studentene må være streng. Informasjon om disiplinærbestemmelser må være tydelige i Håndboken (*Code of Practice*).

12.3 Forlengelse av utdanningstid

En god del PhD-studenter makter ikke å bli ferdige med avhandlingen sin før tilsetningen løper ut. Mange av dem vil være i stand til å fullføre innen rimelig tid dersom de får sjansen til å bruke noe mer tid. En streng ”utkastelsespolitikk” for disse er å sløse med ressurser. Utvalget foreslår som en hovedregel at PhD-utdanningen opphører senest ett år (fulltids årsverk) etter at stipendiattilsetningen opphører. For de som ikke er tilsatte stipendiater, synes det naturlig at opptaket opphører ett år etter at normert tid er ute⁷². Utvalget mener en må finne hensiktsmessige måter å organisere en forlengelse av utdanningstiden på selv om finansieringstiden er gått ut. Utvalget anbefaler at forsinkede PhD-studenter innvilges forlengelse av utdanningstid og studentstatus i inntil 1 år utover normert tid. Etter dette bør registrering som aktiv PhD-student opphøre.

12.4 Språk og reglementsteknikk

Utvalget mener det trengs en felles benevnelse for de som er tatt opp i forskerutdanningen og vil foreslå at – ettersom vi har organisert doktorgradsutdanning – at UiB bør benytte en

---

⁷² Normert tid er 3 år med tillegg for godkjente fravær og permisjoner. For universitetsstipendiater med pliktarbeid er den normerte tiden 4 år m/ evt. godkjente permisjonstillegg.

studentretorikk, ved at de omtales som ”PhD-student” på norsk og ”PhD student” på engelsk. I denne avklaringen bør en også se på hvilke rettigheter og plikter en PhD-student skal ha utover det som i dag står nevnt i opptakskontrakten, som f. eks forsikringer, rettighet til bruk av resultater, kommersialisering osv. Utvalget ønsker også en større fleksibilitet i forskriftene når det gjelder pliktarbeid for universitetsstipendiatene.

12.5 Dr.philos.-reglementet

Etter innføringen av PhD-graden og etablering av forskerskoler, er det etter hvert kun unntaksvis noen søker om å disputere for Dr. philos.-graden. Flere arbeider innlevert for denne graden, særlig fra utlandske søkere, blir underkjent. Arbeidet med innleverte Dr. philos er krevende både i forberedelsene og i arbeidet med å finne fram til sakkyndige. Dette betyr at UiB i en del av disse tilfellene bruker ressurser på evaluering av dr.philos-avhandlinger som aldri blir godkjente. På grunnlag av dette er det etter utvalgets mening behov for å innskjerpe grunnlaget for å kunne søke om å få disputere for Dr. philos.-graden.

Dr. philos.-graden bør være for personer som er eller har vært i et forskningsmiljø gjennom lang tid og har opparbeidet seg kompetanse og har samlet materiale som kan og bør komme ut i en vitenskapelig avhandling, men som ikke naturlig passer inn i en PhD-utdanning.

Dagens reglement har bestemmelser som skal sikre disse formålene, men utvalget foreslår at disse bestemmelsene skjerpes ytterligere og gjøres enda tydeligere i forhold til krav om dokumentasjon og vitenskapelighet. Kravet om at søkeren har oppnådd høyere grad må suppleres med en bestemmelse om at søkeren må dokumentere dette før det overhodet kan bli tale om noen bedømmelse. Ikke-norske/nordiske borgere må dessuten allerede i søknaden gjøre tilstrekkelig greie for at den nødvendige tilknytningen til Norge foreligger (jfr. tilknytningskravet i reglementet).

Det bør videre hjemles i dr. philos-reglementet at en avhandling som i det vesentlige er utarbeidet under veiledning i en organisert forskerutdanning, ikke kan innleveres for bedømmelse til en dr. philos-grad.

Utvalget går også inn for å innføre en regel om at avhandlinger fra søkere som ikke har, eller har hatt noen sterk tilknytning til et forskningsmiljø, kan gis en foreløpig intern vurdering av avhandlingen ved UiB, og at arbeider som er åpenbart utilstrekkelige, kan bli nektet bedømmelse.

12.6 Tiltaksforslag

- 16.** Gi fakultetene anledning til å delegere oppgaver til instituttnivå.
- 17.** Innføre PhD-student som felles benevnelse for alle i forskerutdanningen.
- 18.** Utarbeide oversikt over alle rettigheter og plikter knyttet til status som PhD-student.
- 19.** Utarbeide disiplinærbestemmelser ved plagiering og annen form for fusk.

13 SKISSE TIL HÅNDBOK FOR FORSKERUTDANNINGEN

Se vedlagt skisse til håndbok for forskerutdanningen (Vedlegg 3) samt UCLs Code of Practice for Graduate studies <http://www.grad.ucl.ac.uk/essinfo/>

14 DOKUMENTASJON

Berlin-kommunikat: Dokument utarbeidet på grunnlag av ministermøtet i Berlin 2003, hvor Bologna-prosessen ble diskutert.

European University Association (2007) Doctoral Programmes in Europe's Universities: Achievements and challenges, Brussels.

Fløttum, Kjersti, Andersen, Bjørn Erik, Blindheim, Jorunn, Kibsgaard, Gry og Myklebust, Jan Petter: "IPOD- Organisert doktorgradsutveksling 2006-2007 ved Universitetet i Bergen; Notat Juli 2007.

<http://64.233.183.104/search?q=cache:ngGKjFKA4xQJ:www.uib.no/fa/content/PhDEducation/IPOD.pdf+IPOD+PhD&hl=no&ct=clnk&cd=1&gl=no>

Handlingsplan for bedre kjønnsbalanse, Universitetet i Bergen 2007-2009

<http://www.lovdatab.no/ltavd1/filer/sf-20021011-1124.html#3>

Hebe Gunnes, Terje Næss, Aris Kaloudis, Bo Satrpebakken, Göran Melin og Linda Blomkvist, *Forskerrekruttering i Norge – status og komparative perspektiver*, NIFU STEP rapport nr. 2/2007.

European Commission- The European Charter for Researchers, The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers. www.europea.eu.int/eracareers/europeancharter

Final report EUA Doctorate Project 2005: Doctoral Programmes for the European Knowledge Society. Results of EUA Doctorate Programme Project, Brussels.

Forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat, <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20060131-0102.html>

Melin, Göran: "Effekten av postdoktorala utlandsvistelser", Stockholm: SISTER Working paper 2003

Morgenbladet: "Får barn, dropper faget. Interessen for forskning renner ut med morsmelken"; Intervju med 6 kvinner med doktorgrad som har gitt opp forskerkarriere; 9.11.2007

Myklebust, Ingunn og Aarli, Ragna: "Stipendiater og omsorgsbelastninger"; På Høyden 13.11.2006

NIFU skriftserie nr. 20/2002 Tvede, O. og Hovdhaugen, E.: Belysning av den organiserte doktorgradsutdanningen ved Universitetet i Bergen

NIFU STEP Rapport 3/2002: Tvede, O.:Doktorgradsstudenter og gjennomstrømning i norsk forskerutdanning. Oslo 2002

NIFU STEP Rapport 35/2007 Svein Kyvik og Terje Bruen Olsen: Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter. Oslo 2007.

NIFU STEP RAPPORT 35/2007: Svein Kyvik og Terje Bruen Olsen: Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter

NFR Det norske forsknings- og innovasjonssystemet- Statistikk og indikatorer, Oslo :2007.

NFRs tidskrift: "Barn ingen hindring"; BLADET Forskning 2005, No. 3 og 4..

NFR: Evaluering av norsk forskerutdanning; Oslo: Norges Forskningsråd 2002

Olaf Tvede og Elisabeth Hovedhaugen: Belysning av den organiserte doktorgradsutdanningen ved Universitetet i Bergen. Oslo NIFU Skriftserie 20, 2002.

"Rapport fra Fremtidspanelet- 12 utfordringer for videnskapolitikken", København: Ministeriet for Videnskap, Teknologi og Udvikling, 2008

Rice, Curt (2005): "(3+2) + 3 er ikke lik 3 + (2+3): Jakten på forskerutdanning i verdensklasse, Kronikk, Forskerforum 8/2005.

St.meld. Nr. 7, 2007-2008:"Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgre utdanning", Kunnskapsdepartementet, 2007.

"Stjernø-utvalget"- NOU Norges offentlige utredninger 2008:3 *Sett under ett - Ny struktur i høyere utdanning*

Sverker Sörlin et.al:A Public Good. PhD Education in Denmark.Report from an international panel. København: Ministeriet for Videnskap, Teknologi og Udvikling, 2006

The Northern European Benchmarking Project, benchmarking of Doctoral training (PhD) University of Århus 2008

NOTATER, PRESENTASJONER, INNSPILL

Aksnes, Dag: "Noen betraktninger om ressursbruk knyttet til PhD-utdanningen"; Powerpoint presentasjon 30.1.2007

Andersen, Bjørn Erik: "Konkretisere behov for og tydeliggjøring av korleis UIB sikrar gode rutinar for mottak av utenlandske forskarutdanningskandidatar; Notat 18.10.2007

Apollon, Daniel, Om internasjonalisering av doktorgrad 18.12.07

Berstad; Arnold: "Problemnotat om god veiledning og oppfølging av PhD-kandidater"; Notat 30.09.2007

Botnevik, Ove, Myhre, Synnøve, Bakkevold, Gjert: "Erfaringer og utfordringer knyttet til samarbeid med sykehusene, høyskolene og organisasjoner, og mulige forbedringer; Notat 12.11.2007

Felles studentsystem (FS), USIT, Univ.i Oslo: "Rutinebeskrivelser for doktorgradsutdanning"; FS-07-027, 18.04.2007

Flåm, Sjur: Kommentarer til utkast til handlingsplansutvalg for forskerutdanning, 16.11.07.

Haugland, Kristen: "PhD- programmet ved Universitetet i Bergen", Powerpoint presentasjon 4.2.2007

Hillesøy, Per Gunnar: "Kvalitetssystem for PhD-programmet", Notat 6.10.2006

Giske, Jarl: "Hva innebærer god veiledning og oppfølging av PhD-kandidater?", Notat 24.09.2007

Indrevik, June-Vibeke K.: "Gjennomføring NVV_FU 2003-2007"; Notat 27.09.2007

Isaksen, Hans Petter: "Profilering og informasjonsflyt i forskerutdanningen", Notat, GRK, 9.11.2007

Kibsgaard, Gry: "Opplæringsdelen, kurs og gjennomføringer"; Notat 29.11.2007

Kibsgaard, Gry: "Administrasjon, rapportering og kvalitetssikring; handbok for forskarutdanning"; Notat 10.12.2007

Lysebo, Elisabeth Müller: ""En grad-en graduate school-floere program", Notat 13.04.2008

Lysebo, Elisabeth Müller: "Dublin descriptors; EQF og nasjonalt klassifikasjonsrammeverk for PhD utdanningen"; Notat 29.11.2007

Lysebo, Elisabeth Müller: "Notat om ressursbehov i forskerutdanninga", Notat 13.04.2008

Lysebo, Elisabeth Müller og Hillesøy, Per Gunnar: "PhD utdanninga og reglementene", Powerpoint presentasjon 14.12.2007

Løseth, Benedicte: "Kullstatistikk 1996-2003"; "Disputasene 2006: Hvem var de?"; Powerpoint presentasjon ; Sept. 2007

Myklebust, Ingunn og Aarli, Ragna: "Stipendiater og omsorgsbelastninger"; **På Høyden** 13.11.2006

Myklebust, Jan Petter og Andersen, Bjørn Erik: "Tiltak for å bedre tilretteleggingen av utenlandsopphold under doktorgradsutdanningen sett i lys av resultatene fra IPOD-undersøkelsen"; Notat 19.10.2007

Nordtvedt, Ernst: "Nasjonale føringer for forskerutdanningen. Stjernø-utvalgets innstilling"; Presentasjon Solstrand 4.2.2008

Paulsen, Jostein: "Notat om forskerutdanningskurs. Omfang av teoretiske kurs i matematikk; Notat

Riksrevisjonen; Brev av 26.02.2008 :”Gjennomføring i doktorgradsutdanningen”.

Rivedal; Audun: ”Oppsummering fra Dublinkonferansen 24-25.10.2007: ”Strategies for generic skills training”; Notat 26-30.10.2007

Salvanes, Anne Gro Vea: ”Dimensjonering og ressursbruk”, Powerpoint presentasjon 30.10.2007

Salvanes, Anne Gro Vea: ”Doktorgrad gjev god uttelling” PÅ HØYDEN, 10.1,2008-04-23

Salvanes, Anne Gro Vea og Myklebust, Jan Petter: ”Gullalder for unge doktorgrader?”; Kronikk STUDVEST f30.januar 2007

Skarsbø, Anne Marit: ”Kommentarer til Handlingsplan for forskerutdanning-UiB”, Notat 7.3.2008

Solheim, Christen: ”Profilering og informasjonsflyt i forskerutdanningen og hvordan synliggjøre hele utdanningsløp”; Presentasjon 4.2.2008

Strand, Roger: ” Kort oversikt over implementering av vitenskapsteori og etikk i PhD-graden ved UiB”; 18.10.2007

UHRs innspill til ny stortingsmelding- revidert 21.11.2007: ”Rekruttering til forskning”; Vedlegg 3.1.1: ”Manglende dekningsbidrag til rekrutteringsstillinger”. Notat Berit Hyllseth; Universitets- og Høgskolerådet 21.11.2007

UHR:”Felles gradssamarbeid og cotutelle”; Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av UHRs utdanningsutvalg; Oslo juni 2007.

UHR: ”Samspill mellom universiteter og høyskoler”; Notat fra en arbeidsgruppe nedsatt av UHRs forskningsutvalg; Oslo: 22.01.08

UHR/NFR: ”Utredning av ordning med nasjonale forskerskoler i Norge: Om mål og organisering av norsk forskerutdanning”; Arbeidsnotat 21.01.02

Universitetet i Bergen: ”Kvalitetsreformen under lupen- Tid til forskning og undervisning”; Rapport frå ei arbeidsgruppe, Mai 2007

Universitetet i Bergen:”Ny doktorgrad ved Universitetet i Bergen”; Notat frå gruppe oppnemnd av Rektor, Mai 2002

Universitetet i Bergen: ”Notat om PhD-reglementet ved UiB. Notat fra prodekangruppen”; Januar 2008

Vestad, Steinar: ”Innspill til Handlingsplan om forskerutdanning”, Notat 13.04.2008

Wold, Bente: ”Samarbeid mellom høgskoler om forskerutdanning: Erfaringer fra VNN_FU PhD-utdanning del 2 og 3; Notat 20.10.2007

15 VEDLEGG

Vedlegg 1

15.1 Fakultetenes tilbakemelding høsten 2007 om dimensjonering, ressursbruk og veiledning

Det matematisk naturvitenskapelige fakultet

I 1999 hadde MN fakultetet 221 fast vitenskapelig tilsatte og 46 universitetsstipend. Fakultetet produserte 53 doktordisputaser og hadde 356 registrerte doktorgradsstudenter.

I 2006 hadde MN-fakultetet 95 universitetsstipendiater og 73 doktorgradsstudenter fullførte sin doktorgrad [en økning fra 1999 på 38 %] og antall registrerte doktorgradsstudenter var 437 [en økning fra 1999 på 23 %]. I 2007 var antall doktorgrader økt til 82, mens antall fast vitenskapelig tilsatte var det samme som i 1999.

Fakultetet nærmer seg 100 disputaser pr. år og et årlig opptak på 100 studenter. Pr. 2008 har MN-fakultetet 112 universitetsstipend, der 94 er fordelt til institutter og avdelinger og der de øvrige 18 er anvendt strategisk, dvs. normalt som en del av institusjonens/ fakultetenes egenandel i eksternt finansierte prosjekter. Fakultetet er svært avhengig av eksternt finansierte stipendiatstillinger og prosjekter for å oppnå måltallene for forskerutdanningen.

Fakultetet sier at dersom målet om 100 disputaser pr. år skal nås og kunne opprettholdes over tid, må økningen i antall stipendiatstillinger følges av en økning i både veiledningskapasitet, utstyr og infrastruktur.

Det psykologiske fakultet

På doktorgrad var det i 2007 121. Dette utgjør 1,6 PhD-student per fast vitenskapelig stilling. Fakultetet hadde i 2006 16 uteksaminerte kandidater: Sett i forhold til antall aktive kandidater er gjennomstrømmingen noe i underkant, p.g.a. permisjoner, sykemeldinger og lignende. Det har vært en økning i opptaket til forskerutdanningen de siste årene. Forholdstallet mellom uteksaminerte masterkandidater og PhD-kandidater er 6,5. For å øke gjennomstrømmingen har fakultetet innført "overgangsstipend" til kandidater som leverer på normert tid. Det gir muligheter for 4 måneders ansettelse etter søknad for å skrive postdoktorsøknad. Tiltaket har vært vellykket og flere kandidater enn tidligere leverer på normert tid.

Fakultetet har 37 UiB- finansierte stipendiatstillinger. De siste to årene har det vært gjennomført større utlysninger hvor hovedkriteriet har vært tilknytning til en av fakultetets forskningsgrupper. Fakultetet har etablert 4 forskerskoler. Det planlegges at ledige stipendiatstillinger skal fordeles til disse skolene. Forskerskolene må da selv synliggjøre behov for stipendiatstillinger slik at ulike fagområder blir ivaretatt. Dette vil gi forskerskolene en større forutsigbarhet når det gjelder tilstrømming av kandidater slik at den faglige aktiviteten i skolene opprettholdes over tid. Kriteriet om forskergruppetilhørighet vil fremdeles være viktig. Fakultetet vil også sørge for at en viss andel av stillingene fordeles strategisk etter behov.

Når det gjelder eksterne stillinger er det en forutsetning at opptak i forskerutdanningen at kandidaten har tilknytning til en forskningsgruppe og at hovedveileder er ansatt ved fakultetet. Det er en målsetning at alle kandidater skal knyttes til en forskerskole, men for

kandidater som har arbeidsplass utenfor fakultetet (for eksempel ved høyskolene) viser det seg at integrering i forskerskolene er en utfordring.

Det humanistiske fakultet

Fakultetet hadde høsten 2006 115 PhD-studenter. . Belønningsmidler er knyttet til hvorvidt kandidaten har fullført opplæringsprogrammet og levert avhandling innen normert tid.

Det humanistiske fakultet har tre egne forskerskoler, samt er deltaker i og finansierer deler av tre nasjonale forskerskoler, i tillegg til tre nordiske forskerskoler.

Hver kandidat i forskeropplæringsprogrammet har krav på 15 timers veiledning per semester. Omregnet til timer for veileder er det 36 timer per semester per kandidat. Kandidatene tas opp i forskerutdanningen for inntil fire år. Dersom kandidatene ikke er ferdige med avhandlingen etter denne tid må det gjøres en spesiell avtale om videre veiledning.

Fakultetet har en utfordring i å øke antall stipendiatstillinger som er basert på ekstern finansiering og oppfordrer derfor søkere av forskningsprosjekter til å inkludere stipendiatstillinger.

Fakultetet lyser i all hovedsak nye stipendiatstillinger ut som åpne utlysninger. Dette ønsker fakultetet å holde fast ved, først og fremst fordi dette gir et større tilfang av søkere og prosjekter. Ved siste åpne utlysning av 7-8 stipendiatstillinger, fikk fakultetet ca. 100 søknader. Vel halvparten av disse ble vurdert som klart støtteverdige. Fakultetet har derfor en svært god rekruttering av gode kandidater.

Det juridiske fakultet.

Forskningsutvalget disponerte i 2006 et annum fordelt på kr. 159 000 hvorav ca. kr. 815 000 ble brukt til forskerutdanningen Totale årsverk ved fakultetet for fast vit. tilsatte er om lag 40; av disse ble om lag 0.8 årsverk disponert til PhD undervisning og veiledning. Som ledd i rekrutteringspolitikken og for å styrke undervisningsressursene ved fakultetet, praktiserer fakultetet en særskilt ordning som går ut på at det blir engasjert universitetslektorer i midlertidig stilling for en periode på inntil 2 år. Universitetslektorene har 50 % av stillingen knyttet til undervisning (på masterstudiet) og 50 % til egen forskning.

Alle PhD-studenter har minst en veileder og får da 80 timer veiledning pr. år, til sammen 320 timer i stipendiatperioden. Dersom en kandidat har flere veiledere, bli antall timer tildelt etter en konkret vurdering, men totalt antall timer ligger minst på det nivå med dem som har bare en veileder.

Fakultetet har 65 aktive masterstudenter pr. aktiv PhD-student og tallet for PhD-student pr. vitenskapelig årsverk er 1,2. Antall utseksaminerte kandidater pr. vitenskapelig stilling er 0,1. Fakultetet har en betydelig mastergradsproduksjon og svært mye høyere enn PhD-produksjonen. Slik har det alltid vært ved fakultetet, men en ser på sikt en gledelig økning også i antall PhD-studenter.

Stipendiater med 4 års tilsetning har en årlig arbeidsplikt som fordeler seg slik: forskning 1488 timer, administrative gjøremål 71 timer, undervisningsplikt 132 timer, til sammen 1695 timer. Undervisningsplikten på 132 timer brukes på undervisning og sensur som det leveres årlig regnskap for.

Det medisinske fakultet

Fakultetet har 80 årsverk i universitetsstipend og 42 forskningsrådsstillinger og eksternt finansierte rekrutteringsstillinger. Fakultetet arrangerer/ administrerer flere kurs knyttet til forskerutdanningen. Grunnkurs i medisinsk- og helsefaglig forskning blir arrangert hvert semester og Institutt for samfunnsmedisinske fag (ISF) holder årlig to ulike statistikkurs. Pliktarbeidsordningen for stipendiater med 4-årig tilsetning blir sett på som en ressurs både for fakultetet og instituttene. Fakultetets forskningsutvalg har konkludert med at pliktarbeidet skal forvaltes av instituttene. Innholdet i pliktarbeidet varierer ut fra doktorgradsstudentenes fagbakgrunn og omfatter undervisning (labgrupper, forelesninger, gruppeundervisning og veiledning av masterstudenter), forskerskole, administrasjon og sensur.

Det odontologiske fakultet

Fakultetet hadde i 2006 37,5 vitenskapelig stillinger fordelt på professorer og førsteamanuenser og 3 post doktor stillinger. En stor del av disse er knyttet til forskerutdanningen som veiledere. I tillegg er det ytterligere et antall eksterne veiledere fra andre fakulteter ved UiB og utenfor UiB, hovedsakelig som medveiledere. Kliniske lærere uten formell forskningskompetanse utgjør også en tilleggsressurs i form av ikke-formalisert klinisk faglig veiledning i forbindelse med kliniske prosjekter.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Kostnadene til fakultetets forskerskole for samfunnsvitenskapelige fag utgjør omtrent kr. 7000 årlig. I tillegg er det avsatt midler til instituttens forskerutdanningsaktiviteter med kr 130 000 årlig (2006). De 144 aktive doktorgradsstudentene som er registrert ved fakultetet (2007) har svært ulike behov for støtte, og hvor mye beslag på de vitenskapeliges arbeidstid hver enkelt kandidat legger, varierer dermed stort. Det er grunn til å anta at de 40-50 som har gått ut over finansieringsperioden, har gjort seg ferdige med kursdelen og i varierende grad benytter seg av veileder, enn de som er innenfor finansieringsperioden. Til forelesninger på PhD-nivå er det avsatt en stilling (654 timer) pr. institutt pr. år og til veiledning, 210 timer pr. uteksaminert kandidat. Universitetsstipendiat stillinger fordeles først og fremst til instituttene etter en fordelingsnøkkel og noen av disse stillingene settes så av for å dekke et av fakultetets tematiske satsingsområder.

15.2 Oversikt over forskerskoler ved UiB

[Bergen Summer Research School - Global Development Challenges](#)

Det humanistiske fakultet

- [Forskerskolen i språkvitenskap og filologi](#)
- [Forskerskolen i estetiske fag "Tekst Bilde, Lyd, Rom \(TBLR\)"](#)
Samarbeid mellom Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Agder og NTNU. Nettside hos NTNU.
- Forskerskolen i historie og kulturfag. Inndelt i tre nisjeforskerskoler eller program
  - a. [Program for studier av antikkens kristendom, PROAK](#)
  - b. [Research School for Medieval Studies](#)
  - c. Forskerskole i Midtøstenstudier (vevsider kommer)

Det juridiske fakultet

- [Forskerskole i rettsvitenskap](#)

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

- [Bergen International Research School in Marine Biology](#)
- [Forskerskolen i Molecular and Computational Biology \(MCB\)](#)
- [International Research Training Group \(IRTG\): "Development and Application of Intelligent Detectors"](#)
Samarbeid mellom Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Mannheim og Universitetet i Mannheim. Nettside hos UiO.
- [Bjerknes Research School in Climate Studies \(BRSCS\)](#)

Det medisinsk-odontologiske fakultet

- [Research School in International Health](#)
- [International Graduate School in Integrated Neuroscience \(IGSIN\)](#)
- [Forskerskolen for Translasjonell Kreftforskning](#)
- [Bergen Research School in Inflammation \(BRSI\)](#)
- [Forskerskole i klinisk medisin](#)
- [Forskerskole i samfunnsmedisinske fag og helsefag](#)

Det psykologiske fakultet

- [International Graduate School in Integrated Neuroscience \(IGSIN\)](#)
- [Graduate School in Human Interaction and Growth \(GHIG\)](#)
- [Graduate School in Clinical and Individual Psychology \(GCIP\)](#)
- [Western Norway Graduate School of Educational Research \(WNGER\)](#)
- [Research School in International Health](#)

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

- [Forskerskolen for samfunnsvitenskapelige fag](#)

Vedlegg 3

15.3 Håndbok for organisert forskerutdanning (PhD) – en skisse

1. Generelt om forskerutdanningen ved UiB
  - Forskerekskoler
2. Opptak
  - Opptakskrav
  - Tilknytning til forskergruppe
  - Utdanningsbakgrunn
  - Finansiering
  - Prosjektbeskrivelse
  - Søknad og søknadsbehandling
  - Avtale om opptak til organisert forskerutdanning
  - Veiledning til søkere til universitetsstipendiatstilling ved UiB
3. Registrering
  - Studweb
  - Mi side
4. Forskerutdanningens opplæringsdel
  - Innhold og omfang
  - Kurs og seminarer
  - Forskerutdanningsaktiviteter
  - Godkjenning av gjennomført opplæringsdel
  - Formelle krav til kursgodkjenning
  - Økonomisk støtte til forskerutdanningskurs
5. Veiledning
  - Tilknytning til forskergruppe
  - Veilederteamet
  - Rettigheter og plikter veileder-student
  - Etiske retningslinjer
6. Internasjonalisering
  - Utenlandsopphold
  - Utreise
  - Forsikringer
7. Rapportering og oppfølging
  - Framdriftsrapportering
  - Framdriftsrapportering kandidat
  - Framdriftsrapportering veiledere
  - Midtveisvurdering/kandidatoppfølging
  - Permisjoner, sykemeldinger
8. Avhandlingen
  - Vitenskapelig kvalitet
  - Avhandlingens form
  - Fellesarbeid
  - Artikkelbaserte avhandlinger
  - Ferdigstilling og trykking

- Bedømmelse av avhandling
- BORA: Bergen Open Research Archive
- 9. Driftsmidler
  - Universitetsstipendiater
  - NFR-stipendiater ansatt ved UiB
  - Andre eksternfinansierte kandidater
  - Kvotestipendiater
- 10. Innlevering, bedømmelse og disputas
  - Doktoranden
  - Instituttet
  - Fakultetet
  - Leder av disputasen
  - Den sakkyndige komiteen
  - Den sakkyndige komiteens leder
  - Prøveforelesning
  - Disputas
  - Kreering og promosjon
- 11. Kvalitetssikring